

A „KÖNYVES KÁLMÁN” REGÉNYTÁRA

A BÁRÓ LELKE

REGÉNY

IRTA
GÁRDONYI GÉZA

PATAKY LÁSZLÓ EREDETI RAJZAIVAL

BUDAPEST, 1893.

„KÖNYVES KÁLMÁN” magy. irod. és könyvker. részv. társ.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2017
Készült Sólyom László köztársasági elnöki támogatási keretéből.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-963-417-018-1 (online)
MEK-16549

TARTALOM

**GÁRDONYI GÉZA:
A BÁRÓ LELKE**

**TOLNAI LAJOS:
BORZASZTÓ ÚR STAFIRUNGJA**

A BÁRÓ LELKE

I.

A báró egy fehérszakállú öreg úr volt.

Koczkás nadrágban járt és fehér czilinderben, de azért sem a gyerekek el nem szaladtak előle, sem a kutyák meg nem ugatták, sem a béresek ki nem nevettek.

Bizony, a gyerekek nem előle szaladtak, hanem utána, mert bonbonokat hordott a zsebében; a kutyák meg nem ugatták, mert a falusi kutyák is tudnak annyi tisztességet, mint a városiak, sőt még többet is, mert nem ugrálnak a kanapéra; a béresek pedig nem hogy nevettek volna, hanem inkább komolyak voltak, annyira komolyak, hogy nyögtek is, mikor a báró mellettük volt.

Mert a báró nem nézhette, hogy az ispán egész nap dolgoztatja őket.

Fát vágni egész nap nem volt szabad. Délben két óráig pihentek a báró emberei. Aratáskor pedig elrendelte, hogy mindig egy szekér citrom- és málna-gazóz kísérje az aratókat.

Szerették is a bárót.

Mikor meghalt, az egész falu siratta. A kutyák is vonítottak. Soha sem volt annál szebb temetés.

Mégis egy hét múlva, mikor híre futott, hogy a báró lelke visszajár, mindenki keresztet vetett magára. Az öreg méltóságos asszony reszketett. Még az ispán is elsápadt.

Féltek tőle.

Miért fél az ember azoknak a lelkétől, a kiket életükben szeretett, a kik őt is szerették? - Ki tudná ezt megmagyarázni, ha nem német?

Annyi bizonyos, hogy a visszajáró lélekkel találkozni, vagy épen beszélgetni nem bolondság.

Én ugyan személyesen nem ismertem az öreg bárót, csak a jóhíré hallottam, de érzem, hogy ha úgy éjfélkor bezörgetne a szobám ajtaján, hát egyszerre végigborzongatna engem is a hideg és haladéktalanul kilépnék az ablakomon.

Pedig emeleten lakom.

De hát miért is mászkálnak a lelkek vissza a földre?

Miért terítenek épen fehér lepedőt magukra? Miért lobogtatják azt olyan rémesen?

Miért rémítik az embert és a kutyákat?

- Én nem hiszek semmit az egészből, - szólott Vilma kisasszony a báróné előtt, - valamelyik cseléd találta ki ezt az ostoba mesét.

A báróné helyeselte a Vilma kisasszony véleményét.

- Igaz, igaz, - bólintgatott a fejével.

És reszketett tovább.

Ez a Vilma kisasszony egy feketeszemű, tizenhét éves kis ördög volt különben. Csecsemő korában került a házhoz. Az országúton egy megfagyott komédiás családban az anyja karjai között találták. A tollas pólya-vánkosban élt még a kicsi. Mekkora leány lett belőle! Igazán nevetséges dolog, ha az ember elgondolja, hogyan lesznek a kislányokból a nagyleányok.

Hát mondom, ez a Vilma kisasszony nem hitte, hogy visszajár a báró lelke. Más mindenki elhitte azonnal.

Hanem még aznap éjjel megbizonyította a báró, hogy az ő lelke nem csepű. Mikor az óra éjfélét ütött, megindult a kastélyban és végig sétálgatott az összes szobákon. A lepedő rémesen lengett rajta. Hosszú fehér szakálla összefolyt a lepedővel. És borzasztóan sóhajtott. A báróné mellett elhaladt, mintha sohasem ismerte volna. Vilma meg akarta ragadni, de előbb mégis csak elájult.

A báróné még aznap éjjel kiköltözött a kastélyból.

II.

„A kisasszony ma jön meg.”

Ezt mondogatták a tisztartóház körül a cselédek.

A kéményből, mint valami nagy óriás karja, mozgott a füst a magasba. Mintha integetne a távoli országút felé: Jön már! jön már! Isten hozza!

A konyhában csattogott a munka. A kertész rózsákat metszett a kertben. Kántoréktól kalitkába zárt vadgalambokat hozott egy szeplős parasztfiú.

Ugyanez a megbízható egyéniség fölmászott a tisztartóház előtt a jegenyefára, és a kezével a szeme fölé ernyőt csinálva, az országutat nézte.

Egyszer, amint az uraság kertje felé pillant, meglátja, hogy a remetebarlang tetején áll valaki s épúgy mint ő, az országútra néz.

- Az ifiúr, - mondja a szeplős fiú.

Hát csakugyan az ifiúr állott ott.

Szinházi gukkerrel nézett a messzeségbe. Az arcza hol kipirult, hol elsápadt.

Egyszer csak megrezzent. A gukkert zsebre dugta. Sietve megpödörte a bajúszkáját s megigazította a nyakkendőjét. Azután a gukkert ismét előkapva, a szeméhez tartotta. Kalapot emelt. Zavartan meghajlott és alig hallhatóan rebegte:

- Annuska! azaz hogy: naccsád!

Persze a megszólított az öt-kilométernyi távolságban még a feje biccentésével sem válaszolt.

Ott ült a porfellegek között repülő hintóban az apja mellett! Az arcza piros volt, mint a rózsá. Sárga szalmakalapja után nefelejtsszinű pántlikák röpködtek. Mosolygott. Tisztartó papa is vidáman nézegetett rá. A lovak pedig tánczolva röpítették a hintót hazafelé.

Mikor a hintó elmerült a völgy fáinak lombhullámai között, az ifiúr bágyadtan eresztette le a gukkert és felsóhajtott.

Tíz éve múlt, hogy nem látták egymást.

Négy évig az ifiúr volt Bécsben, hogy németyszót tanuljon. Hat évre meg a kisasszonyt vitték a döblingi apáczákhoz. S tíz év nagy idő, kivált ha azalatt németül is tanul az ember.

Tíz évvel ezelőtt itt játszadoztak a remete-barlang körül. Pillangót kergettek, virágokat gyűjtöttek. Leültek a barlang mohos sziklájára és eltűnődtek a remete emlékéen. Milyen ember lehetett az a remete? Térdig ért-e a szakálla, vagy a földig? Imádkozott-e egész nap? Lejártak-e hozzá az égből az angyalok?

A barlangot aztán egy napon átalakította a cselédség. A közepére asztalt és székeket raktak. A tetejét kilyukasztották és színes üvegablakkal fedték be. A falát belől egyenesre kaparták és kimeszelték. A körülötte levő kertet pedig kinevezték parknak.

Ez akkor volt, mikor a báróné meg akarta venni a birtokot.

De nem vette meg. Mert az országút sáros volt, - nem lehetett útnak indulni. Mikorra pedig az országút kiszáradt, a bárónénak is elpárolgott a vevő szándéka.

Az ifiúr ebben a perczben sajnálta, hogy a barlang nem az a régi komor, mohos, misztikus árnyékkal besötétített sziklaüreg.

Vajjon eljön-e ide?

Emlékszik-e arra, hogy itt a barlang előtt, a virágzó almafa alatt nagy fogadást tett?

- Gyuluska, - így szólt, - ha megnövünk, én a maga felesége leszek.

- Én pedig a maga ura.

- Mindennap barátfülit főzök magának.

- Én pedig babaruhát lopok a mamától.

- És maga engem úgy hi, hogy te.

- És maga is, ugy-e?

- Én is.

- Csókolódzunk is?

- Hogyne.

- Hogyan?

- Így...

Átölelték, megcsókolták egymást. Az almafa virágai a fejükre hullongtak s a virágos lombok között szárnyas angyalkák tapsoltak a jelenethez.

Pedig ez nem volt komédia. Mind a ketten mélyen elfogódva, a boldogság komoly tekintetével néztek egymásra.

Gyula nyolcz éves volt akkor; Annuska hét.

Az ifiúr elővette a zsebóráját és megnézte:

- Most 10 óra. Délig nem jöhet. Az ebéd eltart kettőig. Feketekávé, beszélgetés háromig. Háromtól négyig idejön, ha... ha még emlékezik.

III.

Az ebédnél feltűnt, hogy Gyulának nincs étvágya.

- Te valahol ettél? - szólt Balogh papa.

- Nem.

- Beteg vagy lelkem? - kérdezte Balogh mama aggódva.

Zoltán, aki úgy evett, mintha az összes egyetemi ifjúság éhségét magával hozta volna a faluba, gúnyolódva szólott:

- Dehogyan beteg. Azon búsul, hogy még nem virágzik a repce.

- Ne bántsát, - szólt az apa. - Gyulából jó gazda lesz. Ebéd után kimegyünk fiam az úszatóhoz.

- Itthon maradok ma édesapám. Megbotlottam egy kőben és fáj a lábam.

- De miért nézed mindig az órát?

Gyula zavartan felelt.

- Miért? Hogy hány az óra... azazhogyan próbálom: jól jár-e?

Zoltán nevetett. A mellényzsebébe nyúlt, hogy a monoklit szokása szerint felcsiptesse, azonban idejekorán átváltoztatta a kézmozdulatot egy morzsa lesöprésére. Mert tudni kell, hogy a papa huszonötöt szeretne vágatni minden egyetemi polgárra, aki czvikkerrel vagy monoklival majomkodik.

Zoltán a papa nézeteit jól ismeri, s ezideig csak egyetlen egyszer csapta fel a monoklit, hogy egy fiatal juhász-élettársnak imponáljon vele. A menyecske azonban meghatottság helyett fölkaczagott, és elfutott.

Gyula a homlokára tapasztotta a tenyerét.

- A fejem fáj, - szólt.

S már két órákor ott hasalt a remetebáráng tetején.

Jól számított.

Három óra négy perczkor a tisztartóház ajtaján kilebbent a szalmaszínű ruha, a florenczi kalappal és a kék pántlikákkal.

És a fák között el-eltünedezve, meg-megjelenve, egyenesen a báráng felé tartott.

Gyula a báráng tetején a fű közé lapulva leste.

Vajjon mennyit változott?

Szép-e?

Emlékezik-e a csókra?

Magyarul fog-e szólni vagy németül?

Annuska andalogva lépdelt a homokos kerti úton. Egy-egy bokor előtt megállt és elmerengve nézte.

A báránghoz érkeve megrezzent.

Meglátta Gyulát.

Gyula kalapot emelt és elfogódott hangon kérdezte:

- Bemutassam magamat nagysád?

- Ne.

A kezét nyújtotta. Fülíg pirosan, nedves szemekkel néztek egymásra.

IV.

A család együtt ült a verandán.

Ott volt a plébános úr is, aki Baloggal és Kasza tisztartóval bort uzsonnázott. A mama és a fiúk kávékat ittak. A nagyapó sem bort, sem kávékat nem ivott. A leanderfa alján ült és egy képtalányon törte a fejét.

Ez a nagyapó egy fehér fejű komoly fiatal ember volt. Alig nyolcvan éves. A neve ország-szerte ismert. Minden héten közlik a képes lapok a talánymegfejtők névsorában.

A beszéd tárgya természetesen a két fiú.

Gyula már választott magának pályát. A gazdaságban marad. Született apja. Az érettségén megbukott ugyan, de öt kilométernyi távolságból meg tudja különböztetni a rozst a buzától s a toklyót a birkától.

Hanem annál nehezebb Zoltánnal birni. Zoltán nem akar semmiféle becsületes életpályát. Csak országgyűlési képviselő s miniszter akar lenni. Szerinte csak ez a tér az, melyen alkotni lehet.

Balogh mama a fejét féloldalt feltámasztva, gyönyörködő szemmel néz a jövő század miniszterére; a plébános bizonytalan útnak tartja a képviselőséget. Balogh apa pedig azt mondja, hogy a képviselőség sokba kerül. A tisztartó persze mindig a Balogh apa véleményén van. Fösvény két ember, kivált mikor kártyaadósságról vagy egyetemi bálról van szó.

- Hát nagyapó mit gondol?

Nagyapó kihúzza a fejét és így felel:

- Valószínűleg: tűzveszedelem.

- Micsoda?

Nagyapó rábököd az ujjával a lapra:

- No, hát itt a *tűz*; ez itt *vesz*; ez meg itt *védelem*, de *vé* nélkül. Csak a zsiráfot nem tudom még mit jelent.

Nagyapó előtt nincs ennél fontosabb kérdés a világon.

Egyszer csak megcsördülnek a ház végén az út kavicsai. A mindenes Jóska fut a beszélők felé:

- Meggyűtt, - kiáltja, - a mélcás báróné.

- Jól láttad, hogy az?

- Hogyne, hiszen keresztapám a kocsisa.

V.

Gyula csak épen hogy megölelte a méltóságos nagynénit; szemet meresztett ennek a fogadott leányára, azután visszasetett a kertbe.

A távolban ugyanis már előbb észrevette, hogy a faszorban egy sárga pillangó lebeg a kastély felé, azaz hogy nem is annyira pillangó, mint egy remek világos-sárga női kalap.

- Most vagy soha, - szólott, - szerelmet vallok neki.

És a nyakkendőjét gondosan megigazítva, a bajuszkáját kipödörve, a port a czipőiről leverve eléje indult.

- Apámat keresem, - szólott Annuska nekipirult arczczal.

- Nálunk van, - magyarázta Gyula szintén pirosan, - megjött a nagynéném, azt fogadják. De milyen meleg van, ugy-e nagysád?

- Nagy meleg. Ég az arczom.

- Tessék a húsre nagysád. Olyan jól áll kegyednek, mikor a hűsön áll...

A bók talán nem volt elmés, de a hangja reszketett a felindulástól.

Annuska egy táviratot mutatott.

- Most érkezett. A postás azt mondta, hogy sürgős. Hát elhoztam magam. Siessünk.

- Nem olyan sürgős az. Várjunk egy kicsit. A nagynénémel úgy is visszajönnek.

- Hát ön miért nincs ott?

- Mert kegyedet megláttam a fasorban. Oh nagysád, milyen ritkán lehet a fasorban látni kegyedet.

- Elhiszem. Most is úgy szöktem el. A mama alszik. Rettenetes éjszakánk volt. A csirkeketreczek közt tolvaj járt, - egy fekete ember.

Gyula önérzetesen sietett megjegyezni:

- Az nem tolvaj volt.

- De. Én is láttam. Föltérdelt a kínai tyúk ketreczének a tetejére és az én ablakomat fenyegette.

- Nem fenyegette nagysád. Azt szavalta Petőfitől:

Csendes éj van, nyugalomnak éje,
A magas menny holdas csillagos,
Szöke gyermek, kökényszemű leányka,
Drága kincsem mit csinálsz te most.

- Hogyan, ön tudja...

- Az egész Petőfit könyv nélkül.

- De a tolvajt? ismeri?

Gyula meghökkenve néz Annuskára és zavartan felel:

- Nem, azt nem ismerem.

- Hát akkor honnan tudja, hogy szavalt?

- Sehonnan.

- Az előbb azt mondta...

- Azt mondtam volna. Lehet hogy csak gondoltam.

- A papa különben estére meglövi.

- Engem?

- Nem: a tolvajt.

- Az ördögbe is, azt ne tegye.

- Én is mondtam neki, de nem hallgatott rám.
 - Jó, hogy tudom.
 - Mit mond?
 - Semmit. Azaz hogy...
 - Merre van hát az édesapám. Azt hiszem ez a távirat csakugyan sürgős ügyben jött.
 - Ne tessék elhinni. Sokszor a leghaszontalanabb ügyek azok. Tessék leülni.
 - Köszönöm nem fáradtam el.
 - Én pedig azt hiszem, hogy elfáradt. Tessék elhinni, el van fáradva kegyed.
 - Ön igazán udvarias, - mondja Annuska a meggyőződésnek félreismerhetetlen hangján.
- Egy fehér kerti pad mellett állnak. A pad fölé illatos kék orgonavirágok hajolnak. Annuska leül. Gyula, aki meg van hatva a megjegyzés által, az udvariasságot még tovább viszi:
- Tartom, - ugymond, - a táviratot is.
 - Köszönöm, nem nehéz.
 - Visszautasítja a szolgálatomat?
 - Nem. Tessék.
- Átnyújtotta a táviratot. Gyula hihetetlen vakmerőséggel nemcsak a táviratot fogta meg, hanem a kicsi fehér kezét is.
- Miért fogja a kezemet?- kérdezi csudálkozva a kis zárdanövendék.
 - Engedje hogy fogjam, - esenkedik Gyula elszorult szívvel.
- Annuska lesüti a szemét.
- Gyula sóhajt:
- Oh kisasszony...
 - Tessék?
 - Oh Annuska...
 - Mit mond?
 - Bocsásson meg, de ez a szokatlan zavar...
 - Zavarom?
 - Dehogy... azaz hogy a zavarnak mégis kegyed az oka.
 - Hát akkor elmegyek...
- Fölemelkedik és kivonja a kezét a Gyula kezéből.
- Hiszen éppen attól félek.
 - Ne menjek el?
 - Ne!
 - Akar valamit mondani?
 - Sokat.

- No akkor maradok.

Leül. Feszült figyelemmel néz Gyulára. Egy orgonavirág az arcához símul. Azt odaszorítja, mintha a Czicza volna.

- Nem is tudom hogyan kezdjem, - töprenkedik Gyula.

- Szívesen segítenék, ha tudnám miről van szó.

- Épen az a nehéz.

- Az?

Annuska felkaczag. Most már nem zavart. Mulatságosnak találja Gyulát.

- Dehát miért nehéz? - kérdezi incselkedve.

- Mert kegyed olyan szép, de olyan szép...

- Igazán?

- Angyali szép.

- Ön is, - mondja hamiskodva Annuska.

Gyula szemei fölragyognak.

- Milyen boldoggá tesz ezzel a nyilatkozattal!

- Mindig látom önt, - mondja Annuska, - mikor az ablakunk alatt ellovagol. Azt is láttam, mikor a ló levetette. Jaj de megijedtem!

- Megijedt? én bizony nem ijedtem meg. Hozzá vagyok szokva. De hogyan van, hogy én sohasem látom kegyedet?

- Elbujok a függöny mögé.

- Pedig csak azért járok arra, hogy kegyednek köszönhessek.

- Igazán? No ezentúl mindig megmutatom magamat az ablaknál.

- Én pedig köszönök.

- Én meg intek a zsebkendőmmel. De vigyázzon ám, nehogy megint...

- Kiállom én azt is, ha kegyedet láthatom.

- Annyira szeret engem látni?

- Kimondhatatlanul. Éjjel is mindig látom álmomban.

- Egyszer én is ön felől álmodtam... Jaj! Jönnek.

Az út túlsó végéről csakugyan beszélgetés hallatszott.

Annuska ijedten elfutott. Gyula csak bámult utána. Egyszer csak felpattant ő is és utána futott Annuskának.

VI.

A báróné elbeszélésétől minden érzékeny ember megfázhatott.

Elmondta, hogyan szokott sétálni, sóhajtozni éjjelenként a báró a kastélyban.

A férfiak nevettek rajta. A plébános nem volt annyira hitetlen. Hasonló történeteket talált már a szentek életrajzaiban eleget.

- Eladom a kastélyt, - szólott a báróné egy padra letelepedve. - A birtokkal együtt kétszázezer forintot megér.

- Többet is, - szól a tisztartó, - ha nem siet méltóságod az eladással.

A báróné maga elé tűnődve mondta tovább:

- A báró lelkét meg kell nyugosztalni. Neveltessünk papot a családból. Imre, az egyik fiadból papot neveljünk. A fele vagyonomat rátestálom azonnal.

Baloghné az urára nézett. Balogh Kaszára nézett. A plébános jelentősen összecsucsorította az ajkait és magasra emelintette a szemöldökét. Zoltán virágokat metszett Vilmának és ezt kis rokonnak czimezte.

- No, helyeslitek az eszmét? - kérdezte a báróné.

- Hogyne, - feleltek mindnyájan.

- És te Zoltán?

- Én nem leszek pap, - felelt féloldalt pillantva, amint egy rózsabimbót a kis rokon hajába sajátkezűleg beillesztett.

- Jól teszed, - mondta elszólva magát a plébános, de mindjárt hozzá is tette: - amint gondolod.

- Gyula lesz a pap, - szólott Balogh mama, örömmel csapva össze a kezeit.

- De hol az a fiú?

Nekimelegedve tért vissza a kert aljáról. A kalapjával legyezte magát és vizsgálódva nézte a társaságot.

Zoltán eléje kiállott:

- Jó napot tisztelendő úr!

- Pap leszel! - magyarázták a többiek.

- Saul, azaz hogy Sámuel, - jegyezte meg a plébános, - szintén így szólt, midőn Saul az atyja szamarait keresvén, eléje járult.

- Micsoda? - kérdezte Gyula, - azt akarják, hogy pap legyek. Hogy jutok én ehhez?

Balogh apa néhány ünnepélyes szóval megmagyarázta, hogy a nagynéni óhajtása ez és hogy ennek az óhajtásnak nemcsak engedelmeskedni kell, de meg is köszönni.

Gyula úgy nézett a nagynénire, mintha a lába fájna.

- A ki pap, - szólott az öreg nagyapó, - az kanonok is lehet. Mikor Paduában táboroztunk, egy kanonok vendége voltam...

- Püspök is lehetsz, aranyos fiam, - szólott közbe Baloghné.

- Én nem akarok püspök lenni.

- És ha én parancsolom, - szólott erélyesen Balogh apa.

- De a gazdaság... - veté ellen Gyula, - ugy megszoktam már...

- Ép úgy megszokhatod a szemináriumot.

- Talán Zoltán...

Zoltán határozottan tagadást intett. Vilma helyeselte ezt.

- Huszonnégy órát adok a gondolkozásra, - szólott keményen Balogh apa, - ha annak eltelével kijelented, hogy pap leszel, akkor a te akaratod teljesülhet, ha azonban azt jelented ki, hogy nem leszel pap, akkor az én akaratom teljesül, mert csak azért is megmutatom, hogy pap leszel.

- Ne bánts, - szólt kérlelő hangon az anya, - nem megy az ilyen hirtelen.

A plébános kérte a társaságot, hogy bizzák rá Gyulát.

- Az én tanítványom volt, - szólott - és bölcs Sirák is... most nem tudom bizonyosan bölcs Sirák volt-e, vagy szent Pál..

Mielőtt megmagyarázta volna, hogy bölcs Sirák és szent Pál miként vélekednek az ügy felől, karonfogta Gyulát és magával vonszolta.

VII.

A papi pálya, - szólott sóhajtva a plébános, - magasztos, legszebb a földön, csak az a kár, hogy szeminárium előzi meg. A szeminárium különben elég jó hely, de aki olyan konyhához van szokva, mint mi, annak bajos. Minden héten egyszer bőjt és hatszor köménymagos leves; a nagyhéten folyton bőjt és még köménymagos leves sincsen.

Gyula szórakozottan csapkodta a botjával a georginafejeket.

A plébános folytatta:

- Nagyobb baj, ha valaki olyas valamit visz a szemináriumba, ami onnan folyton kifelé hordja a gondolatait.

- Mi az?

- Teszem azt, valami emlék: egy leányarczkép...

- Leányarczkép?

- No persze. Örökre le kell róla mondanod.

- Örökre? De nem akarok ám.

- Micsoda? te gonosz lurkó! hát már van valakid?

- Persze hogy van.

- És mégis pap akarsz lenni?

- Akar az ördög.

- Hát igazán nem?

- Határozottan.

- Jól teszed fiam. Mondd meg a bárónénak, hogy tegyen inkább valahol, teszem azt a mi templomunknál egy 4-5-6 ezer forintos alapítványt és a báró nyugodtan feketik a sirjában.

Gyula duzzogva felelt:

- Én nem is tudom miért erőszakolnak épen engem, hogy pap legyek. Mi közöm nekem ahhoz, hogy a báró lelke mit csinál?

- Jól beszélsz fiam!

Gyula nekihevülten folytatta:

- Ha a bárónak kedve van a halála után is élni, én meg eltemettessem magamat a halálom előtt?

- Ez a helyes felfogás!

A verandához érkeztek, ahol Balogh apa és Kasza tisztartó egy magyarruhába öltözött, ki-pödrött bajuszú úri emberrel paroláztak.

- Nini, - szólt Gyula, - a Pista bácsi.

- Csakugyan: Bórbalogh.

Ez a Bórbalogh távoli sógora volt a Baloghoknak. „Igaz magyar”, ahogy ő magát jellemezte. „Uri paraszt”, ahogy a báróné nevezte, s mikor a nevét említették, az otkolonos kendőt az orrához emelte. Mert Bórbalogh úr a makrapipa hívei közé tartozott.

Vidám, jó ember volt különben ez a Bórbalogh sógor.

Valamikor iskolákat is végzett. Bizony kár érte, hogy meg nem házasodott.

- Hogy potytyansz ide ilyen váratlanul? - kérdi Balogh.

- Nem kaptátok meg a táviratomat?

- Nem.

- Kaszának táviratoztam ma reggel.

- Itt van zsebemben, - szólt Gyula sóhajtva. És átnyujtotta a táviratot.

Kasza megnézi. Az ő címe.

- Hogy került ez a te zsebedbe?

Gyula csak most kapott észhez.

- Az én zsebembe? Igazán nem tudom, - felelte zavartan. - Talán betette valaki?

- Talán? - kérdezte Balogh apa szigorú hangon.

Gyula erre még kinosabb vállvonogatásokat produkált, míg végre az öreg plébános vágta ki a bajból, azzal a kijelentéssel, hogy a táviratot tévedésből hozzá vitte a leveles, s ő adta át Gyulának.

(Ejnye, hogy hazudik! - gondolta Gyula. De nem czáfolta meg.)

Bórbalogh röviden elmondta, mit akar. Meghallotta, hogy a báróné el akarja adni a birtokot a kastélylyal együtt. Ő megvinné, mielőtt mások járnának érte, persze olcsóbb áron, mint másoknak adná. Mert ő rokon.

- Mégis mennyit adnál érte?

Bórbalogh a zsebére veregetett a tenyerével:

- Százezer forintot.

VIII.

A kert közepén van egy kis méhes. A méhes jó találmány. A falusi ember szereti a méhek muzsikáját. Délután belefekszik a méhesbe s addig-addig hallgatja az ezernyi apró hegedű zengését, míg csak el nem alszik rajta.

A méhek bökös állatok ugyan, de akit ismernek, azt nem bántják.

Az asszonyok megnézték a méhest is. A nagyapó ott ült a méhes árnyékában. Megint fejtett.

Zoltán elmondotta Vilmának, hogy a méhek zengését mennyire szereti, és hogy már le is kottáz-tatta a kántorral, s mikor eljátszották az egyetemi hegedűsök, egyszerre ráismert mindenki, hogy az nyáresti béka-ének.

Aztán lekottázta a pálcájával a porba a főmotivumot:

Vilma lehajolt és nevetett.

A kebléből egy kis arany medaillon kihullott és ráesett a hangjegyekre a porba. Zoltán felkapta és zsebre dugta.

- Adja vissza, - szólott hevesen Vilma.

- Lasponya! - kiáltott fel olyan hangon a nagyapó, hogy mind a ketten összereztek.

- Micsoda lasponya? - kérdezte Zoltán.

- Mégsem lasponya - szólott kedvetlenül a nagyapó.

És Zoltánhoz vitte a füzetet.

- Nézd csak, - szólott, - hogyan kerül ide ez a király az almához? Mert a királyt már meg-fejtettem, csak az almákkal nem tudok boldogulni.

Zoltán kedvetlenül pillantott a füzetbe.

- Egyszerű - felelte, - ez itt *király*, ez meg itt *hat alma* és pedig mind *nagy*.

- A király hatalma nagy! - kiáltott fel örvendezve a nagyapó, no látod, hogy megfejtettem. Én mindent ilyen könnyen megfejtek.

Zoltán jobban szerette volna, ha nagyapó máshol fejteget.

- Fogadjunk, - szólott, - hogy én egy ennél könnyebb képtalányt is tudok, de te nagyapám, nem fogod megfejteni.

Nagyapó szinte sértődve nézett az unokájára.

Ez czeruzát keresett. Nem talált. Kikiáltott a leandereket ültető kertészbojtárhoz:

- Pista te! Nincs nálad véletlenül egy czeruza?

- Palajbász? - kérdezte az visszatekintve.

- Az.

- Nincs, hanem van krétám.

- Hozd ide.

A bojtáron fekete pruszlik volt.

Zoltán ráírta a krétával a hátára a képtalányát:

- Papucs, torony, tulipán, - olvasta az öreg úr.

- Nem nagyapó, - papucs, torony, liliom.

- Megállj csak, mindjárt megfejtem.

Pista unta a dolgot:

- Nagyságos uram, - szólott, - nem nézhetné a hátamat a spárgáknál, megver az ispán úr, ha így lopom a napot.

- Mindjárt megfejtem, - szólott a nagyapó és utána ballagott a bojtárnak.

IX.

- Adja vissza, - szólott hevesen Vilma, mikor magukra maradtak.

Zoltán nevetett.

A medaillont a markában tartotta.

Vilma a keze után kapdosott. Szeleskedett mint a gyerek.

- Már hogy adnám vissza, - szólott, - mikor egy szép leány ölelget.

Vilma megdöbbsent. Szégyenkezve takarta el az arcát.

- Sir vagy nevet? - kérdezte Zoltán.

Vilma duzzogva felelt:

- Én nem ölelgettem önt.

- Nem hát, csak körülfont a karjával.

- Önnek szívtelen tréfái vannak.

- Kegyed pedig szerelmes belém.

- Én?

És a leány szívből felkaczagott.

- Ne tagadja, - szólott Zoltán is nevetve, - látom a szeméből.

- Az én szememből? - kérdezte Vilma merően a Zoltán szeme közé nézett.

- Igen, abból a két szép csillagszeméből.

- Hát jól van, - felelt Vilma kaczer pajkossággal, - szerelmes vagyok önbe, ép úgy, mint ön én belém. Hát most már nem következhetik egyéb, mint az, hogy adja vissza azt a kis medaillont.

- Nem az következik, hanem az, hogy ha megölelgetett, meg is csókoljon, mint az előbb, mikor megérkeztek.

- No bizony, szép is volna tőlem.

- Miért ne. Jogom van hozzá. Rokonok vagyunk.

- Ön most nem rokoni csókot kér.

- Isten engem...

- Gonosz jogász!

- Tekintse úgy, mintha az előbb nem találkoztunk volna.

Vilma a kezeit az arcza elé tartva, intett nemet.

- Hát tekintse szerelmi csóknak.
- De Zoltán! ez már sok! Mire gondol...
- Egy pillanatnyi üdvösségre!
- Ez bűn!
- Ez gyönyör!
- Ha meglátnák...
- Eltagadnánk...
- Ha megtudná valaki...
- Szívünkbe zárjuk.

Vilma remegett.

- Nem! nem!

Zoltán égett.

- Oh igen! igen!
- Kisülne a szemem a szégyentől.
- Hát hunyja be.

Megragadta a Vilma kezét.

A tekintetük egymásba merült.

- Hát ön is? - kérdezte Vilma.
- Én is, - felelt Zoltán.

És behunyt szemmel megcsókolták egymást.

Vilma szégyenlősen betakarta az arcját. Még egy pillantást vetett Zoltánra és elfutott.

Zoltán szemei szivárványszínű karikákat hánytak.

- Megenni való! - suttogetta utána.

A méhek csárdást hegedültek a napfényes levegőben.

X.

Gyula az ebédlőablaknál állott. Cigarettazott. Kinézett a tisztartóház felé.

Zoltán gyöngéden ráveregetett a vállára.

- Miért nem akarsz pap lenni, mondd meg őszintén.
- Szeretem a földet. Ugy érzem, mintha ide volnék nőve. Ismerek minden fát. Kedves itt nekem minden fűszál. De miért nem vállalkozol te? Te a várost szereted. Mulató ember is vagy.
- Most álljak be a szemináriumba, mikor már jogot végeztem.

A mama és a plébános úr is beleszóltak a beszédbe.

- Rosszul gondolkodtok mind a ketten, - szólott a plébános. - A sötétség nem akarja befogadni a világosságot. Hát szólj Gyula most édes anyád előtt, hogy miért huzódozol te ettől a szent pályától?

Gyula boszúsan felelt:

- Azért, mert a plébános úr mondta, hogy ne legyek pap.

- Én? - felelt zavarodottan az öreg úr. - Dehogy! Csak azt mondtam, hogy a saját jószántából vegye fel a reverendát. Szent Adalbert is, azaz hogy szent Ágoston, de mégis, ha jól emlékszem: szent Rupertusz...

S integetett Gyulának a szemöldökével, hogy ne fecseljen.

Balogh mama igazat adott a plébánosnak.

- Ugy, ugy, kedves fiacskám, - szólott Gyulának a haját simogatva - a magad jószántából vedd fel a reverendát. Szép, suhogó selyemreverendát csináltatok neked. Fekete öve lesz. Illeni fog a derekadra.

Zoltán segítette a mamának.

- Nem is tudok szebb pályát elképzelni.

- Ez az igaz, - bizonyította a plébános.

- Magasztos, üdvös, jól dotált, nyugalmas: jó konyha...

- Szivemből szólnak ajkaid... - vágott közbe a plébános.

Zoltán folytatta:

- És ha megvan a kellő összeköttetésed, püspök is lehetsz.

Balogh mama el volt ragadtatva ettől a gondolattól.

- Kedves kis püspököm, - szólott megcsókolva őt, - szinte látlak magam előtt a nagy ezüst-pásztorbottal és az aranyos fehér püspöksüveggel. Emlékszel-e, tavalý, mikor itt járt a püspök. Az a pompa, az a sok beharangozás, az a tömjén, az a leborulás...

Gyula nem állhatta tovább. Lehet, hogy az ablakon át is észrevett valamit. A fogához kapott.

- Jaj!

- A fogad?

- Majd megőrülök...

És elrohant.

- Szegény gyerek, - szólott Balogh mama, - sohasem fájt ennek a foga.

- Ezzel már nem lehet a papságról beszélni, - jegyezte meg a plébános.

- Zoltán nagyobb és okosabb. Te meggondolod a család kivánságát...

- Az ötvenezer forintot, - szólott a plébános, ha másképp nem lehet hozzájutni.

- A szép szent életet.

- A jó plébániát, ha kap...

- A püspökséget...

- Ha megéri...

Zoltán türelmetlenül intett nemet a kezével.

- Soha! Én országgyűlési képviselő leszek. A papi pálya nem nekem való. És ha kényszerítenének, nem tudom mit tennék.

Ezt oly sötét szempillantással mondta, hogy Balogh mama elsápadt.

- Ne bántsuk őket nagyságos asszonyom, - szólott a plébános. - Van ezeknek szebb jövőjük. Hiszen ha csak pap kell, itt vagyok én. Nem az ötvenezer forint mellett beszélek. Megteszi egy kis misealapítvány is.

És bőségesen megmagyarázta, hogy az ő miséje ép olyan fogatos, sőt tekintve az ügy sürgős mivoltát, még kívánatosabb is, mint egy ezután kerülő fiatal papé.

XI.

Két fiatal leány között hamar megvan a barátság. Némi zavarral kezét nyújtanak. Egy perc múlva már tegeznek egymást. Két perc múlva már gyónnak is egymásnak.

Annuska egy előrehaladt korú kisasszony felügyelete alá jutott. Rab volt. Vilmával is csak úgy beszélhetett, hogy ez meglátogatta.

- Lehetek hozzád bizalmas? - kérdezte Vilmától, - mikor a kis pálmaleveles szobában magukra maradtak.

- Hogyne, - felelt Vilma felcsillanó szemekkel.

- Nem mondasz ostobának?

- Soha!

- Te már nagy leány vagy!

- Az. Már színházban is voltam.

- Sokat tudsz!?

- Mindent.

Annuska óvatosan körülnézett, azután félénk galambként simult Vilmához.

- Tudod mi a szerelem?

- Tudom.

- Micsoda?

- A férfiak bolondítása.

- Oh!

- Az! Valósággal! Egy mosoly, - egy kacsintás, - a legyezőt tányér gyanánt az arcomhoz fektetem, - a szememet félig behunyom, - a cipőm orrával szívet írok a homokba, és komolyodnak utánam a férfiak. Ez kedves multság! Még nem próbáltad?

Annuska elgondolkozva nézett maga elé s tagadón ingatta a fejét.

- Kár pedig. Az arcod elég csinos. Ilyen szemekkel mint a tiéd, villámokat lehet sujtani és szíveket gyújtani.

- Villámokat?

- Igen. Így...

Csillantott a szeme bogarával.

És nevetett.

- Ez tudod, - magyarázta, - arra való, hogy örülésig fokozzuk a szerelmet. Az a fő, hogy minél kegyetlenebbnek mutasd magadat, mert csak akkor örülnek az engedékenységnek. Láttad volna tegnap Zoltánt.

- Zoltánt?

- A kisujjamon pörgetem.

- Ilyen hamar?

- Oh már csókoloztunk is.

Mámos tekintettel nézett Annára és mosolyogva folytatta:

- Csak egy pillanatig tartott. A bajusza olyan, mint a mókuspemzli. Most is csiklandozza az orrom alját.

- E szerint nem sokat villámlottál.

- Nem. Azt a legközelebbi találkozásunkra tartogatom. A legelső bizalmas szónál istennői méltósággal találkozik. Egy villám... le lesz sújtva. No persze csak azért, hogy fölemelhessem.

- Milyen okos vagy te! - szólt Anna, összekulcsolva az ujjait.

- Meghiszem azt, - felelt önérzetesen Vilma. - Kiműveltem magamat a regényekből. Oh a herczegnők és a grófnők értik az eféléket.

- Villámlanak?

- Villámlanak, csókolóznak; néha engedékenyek. Néha kegyetlenek. Ez a szerelem.

- És mondd: mivel kezdődik a szerelem?

- Egy pillantással. A pillantásból nézés lesz; a nézésből szó; azután egy kézszorítás...

- Kézszorítás?

- Az, sokatmondó, érzelmes kézszorítás.

- Akkor megvan! - suttogta diadalmas hangon, ragyogó szemekkel Annuska.

- Mi van meg?

- Gyula szerelmes belém.

- Szorította a kezedet?

- Ugy, hogy mind az öt ujjam összeragadt.

- És te mit tettél?

- Semmit. Jöttek. Elfutottam. Gyula utánam futott, de nem ért utól.

- Milyen ügyetlen vagy! El kellett volna ájulnod a karjai között.

- Nem tudok ájulni. Soha életemben nem ájultam el.

- Az isten szerelmére! - szólt Vilma, összecsapva a kezeit, - hát mit tanultál akkor az apáczáknál?

Annuska kétségbeesetten vonogatta a vállait.

- Szegény, - szólt sajnálkozva Vilma, - milyen műveletlen vagy.

- Azt magam is érzem, - felelte Annuska búsan.

S hogy a szomszédaszobában lépések hallatszottak, hirtelen a kanári-madarakra fordították a beszédet.

XII.

Annuska kinézett a salugáter hasadékán.

A remetebarang tetején ott látta Gyulát, amint a színházi gukkerral a tisztartóház felé vizsgálódott.

A néni csöndesen bóbiskolt a kötés mellett. Annuska kiosont.

- Villámlók, - szólott kaczerán.

És sietve lépegetett át a gyepen a remetebarang felé.

Gyula nem vette észre. Még mindig a gukker volt a szeme előtt.

Annuska a fűbe tette az egyik zománczos kalaptűjét és elkezdte lázasan keresni, miközben köhögött is.

Gyula persze sohasem hallott ennél kedvesebb köhögést. Egy pillanat alatt ott termett és nagy érdeklődéssel tudakolta, hogy mit vesztett el a kisasszony?

- Már megvan, - szólott Annuska fölemelve a kalaptűt. - Tegnap ejtettem ki. Sajnáltam volna, ha nem találom meg, mert itt nem lehet kapni a boltban.

A kalaptűkről, kalapokról csevegtek. Gyula konstataálta, hogy a kalap jól áll az Annuska arcához. Annuska nem hitte ezt. Gyula megesküdütt. Akkor Annuska hirtelen a remetebarangra fordította a beszédet.

Ez is érdekes téma volt.

- Emlékszik-e... - kezdte Gyula elfogódott hangon.

Annuska elpirult arczczal sietett megjegyezni, hogy ő semmire sem emlékszik.

- Az almafa virágzott... olyan volt, mint egy nagy menyasszonyi csokor.

Megfogta Annuska kezét és minden bátorságát összeszedve kérdezte:

- Szabad megcsókolnom?

- Szabad, - felelte Annus.

- A másikat is?

Annuska biczzentett a fejével. Itt az idő, - gondolta. Mintegy sértetten fölemelkedett.

Villámlott.

- Uram, - szólott végigmérve Gyulát. S a nagy felindulástól szinte könyezve elsietett.

Gyula szemei kápráztak. Nem értette, mivel sértette meg Annuskát. Utána akart futni, hogy megkérdezze, de nem mert.

Mély megdöbbenés tartotta lenyűgözve. Az arcza sápadt volt.

Annuska vissza se nézett.

XIII.

Míg ez a kertben történt, Vilma is megkereste Zoltánt, hogy a saját találmányú villámát a szívébe tűzze.

Zoltánt nem volt nehéz megtalálni. A szomszéd szobában tükör előtt sodorgatta a bajuszát.

Vilma hozzásietett és izgatottan szólott:

- Meg kell mondanom önnek, hogy meggondolatlan voltam.

- Mikor? - kérdezte Zoltán.

- Mikor megengedtem, hogy megcsókoljon.

Zoltán meglepetten nézett a leányra.

- Tréfál?

- Azt hiszem nem.

- E szerint kegyed nem szeret engem?

- Ki állította az ellenkezőt?

- Én azt hittem...

- Nem jogosítottam fel semmi hitre sem.

- De hát mit vétettem kegyednek?

- Semmit. Azaz hogy vétett. Mert az vétek, mikor a férfiak azt hiszik, hogy ellenállhatatlanok. Mikor szeretetni akarnak, a nélkül, hogy szeretni tudnának.

- Kegyetlen okoskodás. Én komolyan kezdtem gondolkozni. A tekintetét, mosolygását arra magyaráztam...

Vilma föl kacagott, hogy elpalástolja a szíve remegését, és kaczer könnyelműséggel mondta:

- Hogyan? Ön komolyan szokta venni az eféle játékot?

Vidám gúnnyal végignézte Zoltánt és kilebegett a szobából.

Zoltán fölbámult, mint a kit az álmából kiriasztanak.

XIV.

A báróné búsult.

- Istentelen a világ, - mondotta sóhajtozva a húgának, - a fiaidat nem jól nevelted. Elrontották őket a városban. Hiszen ha kevesellik az ötvenezer forintot, többet is adok szívesen. Attól függ, mennyiért veszik meg a birtokot. Szegény báró! - mondta mély sóhajtással, - maga is szerette volna eladni. Velenczébe kívánczolt, mert nagyon szerette a tengert. Csobolyódon nincs tenger. Csak egy nagy pocsolya van. Az igaz, hogy azon nem is történik tengeri szerencsétlenség.

Szórakozottan forgatta a leveleket, amelyek mind ajánlatok voltak. Az egyik aranyozott szegélyű illatos papirosra volt írva. Azt megszagolta és az aláírását is megnézte.

- Gyémánth Aurél. Szép név. Százhuszezer forintot kínál egy részvénytársaság nevében. Szegény báró, nem igen szerette a részvénytársaságokat. Azok csak akkor nyernek, szokta mondani, mikor megbuknak.

Balogh apa bátorzkodott előhozni, hogy ő sem bízik az eféle idegenekben. Többet érne ismerősnek adni a birtokot vagy valami rokonnak...

- Rokonnak? Melyik rokonnak van pénze?

- Aki a szomszéd volt: Bórbaloghnak.

A báróné az orrához emelte a zsebkendőjét és szinte fuldokolva szólott:

- Annak a pipásnak?

- Miért ne?

- Szegény báró soha sem szenvedhette a pipát.

Balogh vállat vont.

A báróné elmondott egy esetet a pipás béresről, aki felgyújtotta a szalmakazalt. Majd azon töprekedett, hogy megfog-e nyugodni a báró lelke, ha a legkedvesebb szobáiban pipázó társaság üt tanyát.

Egyszer csak belép az ebédlőbe Zoltán.

Komoly és nyugodt.

Kezet csókol a bárónénak és így szól:

- Meggondoltam a dolgot: ha Gyula nem akar pap lenni, én beöltözöm.

Balogh bámulva nézett a fiára.

A nagynéni arcza földerült.

- Hála Istennek! - szólott, - már attól féltém, hogy pap nélkül leszünk.

- Sohasem volt kedved, - jegyezte meg a plébános.

- Gyermekkorom óta ez az egyetlen vágyam, - felelt Zoltán olyan hangon, amelynek őszinteségében kételkedni nem lehetett.

Vilma egy ablakmélyedésben ült.

Nem szólt semmit. Kinézegetett az ablakon, pedig nem látott semmit, annyira meg volt rémülve.

Alig néhány perc múlva Gyula lépett be. Ez is bús volt. Egyenesen az anyjához sietett és olyan hangon, mint a ki öngyilkosságra készül, kiáltotta:

- Pap leszek, anyám, pap leszek!

- Hogyan, te is? - kérdezték elcsudálkozva.

- Hát még ki?

Zoltán a mellére tette a kezét:

- Én.

- Az nem lehet, - felelt hevesen Gyula.

- Miért nem?

- Te már jogász vagy.

- Te pedig gazdálkodásra születél.
- De én meggondoltam...
- Én pedig határoztam.
- Hát jól van, - felelt Gyula elkeseredetten, - mind a ketten papok leszünk.

A család megdöbbenve hallgatta ezt a szóharcot.

- Fiaim, - szólott elbúsultan Balogh apa, - ne vegyetek engem annyira komolyan! Nem akarom én, hogy kipusztuljon a nemzetségem!

Aztán maga a báróné könnyögött:

- Ne vegyétek annyira szivetekre a dolgot. A báró nem kívánhatja, hogy mind a ketten papok legyetek.
- Én nem mondhatok le, - szólott daczosan Zoltán.
- Inkább a halál! - kiáltotta Gyula.
- Méginkább a halál! - szólott Zoltán zord pillantást vetve Vilma felé.

Általános elszörnyedés.

Vilma falfehér arczczal kiosont az ajtón.

XV.

A két leány a méhes előtt találkozott.

- Szép idő van, - szólott a felindulástól reszketve Vilma.
- Még ma eső is lehet, - felelt halaványan Annuska.

Azután, hogy a földről fölpillantott, meglepetten mondta:

- A szemeid ki vannak sírva.
- A tieid is, - felelt Annuska.
- Meglátszik?
- Meg. Szép tanácsokat adtál, mondhatom!

Vilma sírva fakadt.

Annuska is előkapta a kis fehér batisztzsebkendőjét.

Összeborultak és csendesen sírdogáltak.

- Hát tudod már, hogy pap lesz.
- Tudom: Gyula megírta.

Azzal előmutatott egy kis levelet.

„Tisztelt nagysád!

Van szerencsém értesíteni, hogy Zoltán bátyámmal együtt a papi pályára lépünk.”

- Mit tegyünk, mit tegyünk?
- Álljunk be apáczáknak, - szólott Annuska.

Vilma hirtelen megragadta az Annuska karját.

- Tudod mit: tegyük még egy kísérletet. Az *aranyfejű grófbán* olvastam, hogy...

Egy kis jegyzőkönyvet ránt elő a zsebéből és onnan idézi:

„*Némely esetben a megtört női szív megindítja a férfiakat.*”

- Azt hiszed, a mienk is olyan „*némely eset*”? - kérdezi Annuska a megvigasztalódás hangján.

- Persze, hogy az.

Annuska felörvendett:

- Hál' Istennek a „*megtört női szív*” is megvan nálam, csak a „*megindítás*” kell.

- Hiszen csak megfogjam. Nem hagyok neki addig békét, míg le nem mond. Inkább megcsókolom!

- Én is.

Vilma az ajkaira tette ez ujját és a faszorra mutatott.

Ketten sétáltak ott: Gyula és Börbalogh.

Börbalogh sógor még eddig csak úgy messziről kerülgette a bárónét.

Kénytelen volt vele. Az ilyen nagy üzletnél egymás kedvét keresik a felek. S a báróné jóindulatát Börbalogh csakis úgy közelíthette meg, ha minél messzebb járt tőle.

Ez persze nagy bánat volt a sógornak. De hát egy-két nap alatt egy öreg asszonyért bajos elhagyni a makrát és a muskotályt.

- Csak szétválnának! - suttopta Annus.

- Akkor magatokra hagylak.

- Jó lesz.

A két rokon csendesen beszélgetett a georginák előtt. Gyula szórakozottan hallgatott. A sógor pedig a Gyula kabátja gombját fogdosva, magyarázott valamit.

Egyszer csak Gyula a vetések felé mutatott.

A sógor bólintott rá.

Megtömte a makrapipát és fehér füstcsomókat eregetett belőle az ég felé.

Azután kezet fogtak.

A sógor tovább ballagott.

Gyula pedig leült a padra.

XVI.

Gyula a padon ült.

Térdeire tette a könyökét; tenyereibe fektette a fejét és bús elmerengéssel nézte maga előtt a napfényben csillogó törmelék-kavicsot, amely a kerti utat borította.

Egyszer csak megjelenik előtte a földön egy kerek árnyékfej.

Édes megrezzenéssel pillant föl.

Annuska pirulva, megtikkadó lélekzettel áll előtte.

- A papát keresem, - rebegi.

- A papát? - kérdi Gyula, - már megint a papát?

És felsóhajt.

Annuska hirtelen más tárgyra tér át.

- Ma nem lovagolt ön az ablakom alatt.

- Minek lovagoljak? - felel keserűen Gyula, - ki vagyok én már vetve a nyeregből.

Annuska közelebb lép és részvétellel kérdezi:

- Már megint? Hol ütötte meg magát?

Gyula a kezét a szívére téve, elérzékenyült hangon felel:

- Itt.

Ez nyílt beszéd.

Gyula némán köszön.

Tovább akar menni.

- Egy szóra még, - mondja Annuska, a napernyőjével elakasztva az utat.

Gyula megáll.

- Anyám megengedte, - mondja félénken Annuska, - hogy ma elmenjek a litániára.

- Nekem is el kellennem, - mondja sóhajtva Gyula, - ministrálok a plébános úrnak.

- Csakhogy én nem oda megyek.

- Hát hova?

- A tóra.

- A tóra?

- Oda ám. És, - teszi hozzá beszédes csacsogással, - az új csolnak két személyre van csinálva.

- Két személyre?

- Igen. Az egyik én leszek.

- És a másik? - kérdezi Gyula heves kíváncsisággal.

Annuska a szemeit lesütve felel:

- Még nem tudom.

- Nem tudja? - kiált fel Gyula idegesen.

Annuska búsan felel:

- Talán senki. Valószínű, hogy egyedül leszek ott a nagy fák árnyékában, a tó vizén.

- Egyedül?

- Ki is jönne oda, - mondja még búsbabb hangon Annuska. - Azt hiszi, odajönne valaki?

- Igazán nem tudom, - felel Gyula zavartan.

- Egyedül leszek hát, egészen egyedül, - szól Annuska mély elkeseredéssel.

- De hát miért lesz egyedül?
- Mert nincs senkim, senkim, - magyarázza Annuska könnyeláradó szemekkel. Aztán hirtelen hozzáteszi: Önre gondoltam.
- Rám? - kérdezi örömmel Gyula.
- De ön haragszik...
- Én? - kérdi Gyula tiltakozó hangon.
- Ön gyűlöl...
- Één!?
- Ön megölné egy kanál vízben.
- Ééén!?!
- Hát nem?
- Nem bizony.
- Azt hittem haragszik rám. Sokat sírtam e miatt.
- Sírt? - kérdezi Gyula elérékenyülten.
És önkénytelenül is Annuska kezéhez nyúl.
- Csókolja meg, - mondja Annuska, a szeméit törülgetve s Gyula ajkaihoz emelve a kezét.
Gyula majd bekapta a kis fehér kezét, olyan mohón élt az engedelemmel.
- E szerint, - mondja Annuska mosolyogva, - mikor beharangoznak, akkor megyek. Ön is?
- Én is! - mondja ragyogó szemekkel Gyula.
- De nem a templomba? - kérdi pajkosan Annuska.
- A tóra! - mondja Gyula boldogan.
S hogy a kis lánytól elvált, polkázva ment végig a kerti úton.

XVII.

Míg Gyula így békült a sorsával, a méhes előtt Börbalogh Vilmát fogta el.

- Kedves kis húgom, szólott, - nagy szivességet tehetnél nekem.
- Ha lehet, örömmel.

Börbalogh ravaszul pislogott a makra mellett. Gondolta, jobb lesz kerülő úton.

Belenyúlt hát az atillája zsebébe és elővont onnan egy olyan bádofényképet, a minőket a vásári fotografusok készítenek 5-10 percz alatt.

- Mit szólsz hozzá?

- Gyönyörű, - felelte Vilma nevetve.

- Meghiszem, - mondotta büszkén Börbalogh, - egy vándor párizsi fényképész csinálta a mi falunkban.

- Csakugyan remek. Kit ábrázol?

- Kit? Hát engem.

- Csakugyan. Most már ráismerek. A fényképész túlságosan szépítette a bácsit.

Bőrbalogh tetszéssel sodorintott egyet a bajuszán, míg a fotografiáját nézte.

- Meg van annak az oka, - szólott, - azt mondtam a fotografusnak, hogy úgy vegyen le, amilyen ezelőtt tíz esztendővel voltam.

Gondosan eltette a fényképet papirosok közé a zsebébe, aztán jelentős pillantással szólott:

- A fényképész ott van ám még.

- A faluban?

- Nálam. Most veszi le a lovaimat.

Vilma nevetett.

Bőrbalogh hizelgő hangon folytatta:

- Nem kívánnád magadat levétetni?

- Dehogyan nem, - felelt kaczagva Vilma, - úgy sincs fényképem.

A nyakán zsinóron függött a kis medaillon.

Mutatta, hogy csak a kis miniatürképe van. Az is gyerekkori.

- Nagyon jó, - szólott műértő tekintettel Bőrbalogh, - a fényképész tíz esztendővel megöregíti, aztán megvan. Hanem viszont én is kérek tőled valami szívességet. Mondd meg igaz lélekre, hogyan áll az ügyem?

- Még kétes. Valami Gyémánth Aurél egy részvénytársaság nevében húszezer forinttal ígért többet.

- És a báróné?

- A család rá igyekszik beszélni, hogy ne adja a birtokot idegeneknek. Csakhogy ön meg pipás és istentelen ember.

- Én? Istentelen? Életemben mindössze hatszor káromkodtam.

- Az mindegy, - felelte Vilma áhítatosan, - a néni azt hiszi, hogy a báró lelke akkor még nyugtalanabb lesz.

- Ugyan hagyjatok fel azzal a báró lelkével, - szólott bosszús türelmetlenséggel Bőrbalogh, - hiszen én csináltam az egészet.

- Ön? - kiáltott fel Vilma csudálkozva.

- No persze, átküldöttem az irnokomat egy lepedővel...

Vilma kaczagott.

Bőrbalogh szükségesnek látta megjegyezni, hogy ez titok.

- Kezet rá, - szólott azután aggodalmasan, - kezet rá, hogy nem árulsz el.

Vilma kezet nyújtott.

Bőrbalognak eszébe ötlött, hogy mikor a színházban volt, egy francia vígjáték alakjai mindannyiszor megcsókolták a nő kezét, ahányszor kezet fogtak.

Hát a hatás kedvéért ő is megcsókolta a Vilma kezét.

Vilma nevetett.

Nem vette észre, hogy a kastélyablakból egy színházi gukker van ráirányozva.

A gukker reszketett.

- Hát én odaadom a kis képet, - szólott Vilma a medaillont elővonva, és lecsatolva a zsinórról,
- de két feltétel alatt.

- Megadom.

- Az egyik az, hogy ne szóljon róla senkinek. Meg akarom lepni... a nénit a képekkel.

- És a másik?

- Hogy hamar meglegyen.

- Postafordultával.

- Jó.

Átadta a kis medaillont Bórbaloghnak.

Ugyane pillanatban eltűnt az a gukker a kastély ablakából.

XVIII.

- Minden világos, - szólott Zoltán, mikor a gukkert reszkető ujjakkal letette.

Sápadt volt a dühtől.

- Susogás; összehajlás; hallgatásra intés; kézszorítások; kézcsók; arczkép; gyalázat! És hogy tudták titkolni!

Összeszorított öklökkel, sietve ment le a lépcsőn.

Egy orgonabokor mellett megállott.

Bórbalogh és Vilma épen bucsúztak egymástól.

- Tehát titok, - szólott Bórbalogh, mégegyszer a kezét nyújtva.

- Örök titok, - felelt mosolyogva Vilma.

Zoltán előlépett.

Végignézte Bórbaloghot és mély megvetéssel szólott:

- Kecske!

- Mit beszélsz? - kérdezte Bórbalogh.

- Szóval semmit, fegyverrel többet.

- Meg vagy te kompolyodva?

- Majd meglátja.

- De hát mi lelt?

- Semmi. Maga vén kecske!

- Hallod öcsém, ezt a hangot nem tűröm. Te hozzám képest éretlen tacskozó vagy és...

- Tacskozó? - szólott fenyegető hangon Zoltán, és a fejét dühösen rázva, peczkesen elment.

XIX.

Bórbalogh sógor, amint már futólag említettem, a tisztartó vendége volt.

A ház végén levő kis szoba volt az övé. Nagyobb részét itt pipázta át a napot, vagy pedig kiballagott a földekre, eltűnődött a gabona fölött, pipacsot tűzött a kalapjába és hol Kaszát, hol Baloghot zaklatta, hogy sűrűsítsék az adásvevési szerződés megkötését.

Vilmában új szövetségest nyert.

Amint hazaérkezett, be is pakolta azonnal a kis arczképet és elküldte a fotografusának.

„Ihol egy arczkép, - írta a levélben; 18 esztendő szép kisasszony, hát vigyázzon, nehogy öregebbre vegye. Meg azt is megmondom, hogy szép legyen és négy szemet ne csináljon neki mint a bognár feleségének. Aztán rögtön küldje vissza 12 darabban.”

Porzó hiányában pipahamut hintett a levélre, azután nagy pecsétet ütött rá és elküldötte a mindenesfiúval a postára.

Ennek megtörténte után aggódó ábrázattal heverészett tovább a kanapén és sebesen eregette a füstkarikákat.

Egyszer csak kopogtatnak. Úri kopogtatás volt, kemény és határozott; a paraszt csak az öklét ütögeti az ajtóhoz.

Bórbalogh persze szabadot mondott, minthogy faluhelyen sohasem is mondják, hogy az ajtón nem szabad bejönni.

Az ajtó tehát kinyílt.

Két úri ember állott a küszöbön.

- Előbb menjen ki a füst, - szólott az egyik, a társát visszatartva.

Mikor aztán a muskotályfüst kiillant, Bórbalogh tisztán megláthatta, hogy két rendkívül komoly úri férfiúval van dolga. Mind a kettő czilinderes. Mind a kettőnek fekete keztyű van a kezén. Az alacsonyabb sánta, de a mankója fekete.

- Bórbalogh István urat keressük, - szólott a hosszabbik.

- Én vagyok, - felelt Bórbalogh, - tessék beljebb sétálni.

A hosszú ember bemutatatta a sántát:

- Aszu Péter segédjegyző úr.

A sánta bemutatatta a hosszút:

- Tövis Áron gazdatiszt úr Pernyeegről.

Bórbalogh csak hajtogatta magát.

Tövis úr erélyes és száraz hangon imígyen szólott:

- Balogh Zoltán úr megbízásából teszszük tiszteletünket. Ön őt megsértette és ezt a sértést csakis vérrel lehet lemosni.

- Vérrel? - kérdezte megrettenve Bórbalogh.

- Vérrel, - ismételte drákói komolysággal Tövis úr.

- Vérrel, - visszhangozta Aszu is és a mankójával nyomatékosan dobbantott.

- Engedelmet kérek, - szólott Bórbalogh nekiizzadva, - hát mivel sértettem meg az öcsémet?

- Balogh Zoltán urat a „tacsító” epithetonnal tetszett megsérteni, de...
- Bocsánatot kérek, de ő meg engem „kecské”-nek mondott.
- Az mellékes.
- Már hogy volna mellékes. Hát az nem sértés talán, ha kecskének nevezik az embert?
- Hozzánk nem tartozik.
- De kérem, én sem engedem, hogy kecskének nevezzenek. Hát kecske vagyok én? - szólott Börbalogh önérzetesen a mellére ütve.
- Mi azt nem állítjuk, - szólott komolyan Tövis, - mi csupán azért jöttünk, hogy megkérdezzük; ád-e ön elégtételt vagy nem?
- Párbajt akarnak? - kérdezte elakadó lélekzettel Börbalogh.
- Minden bizonynyal.

Börbalogh zavarodottában szájába vette a pipát s miközben megtömte, a nyugalma is visszatért.

Előkapart a zsebéből egy gyufát. Rásörzentett. Utána nézett a levegőben a füstkarikáknak, azután nyugodtan felelt:

- Már tudják az urak, én tisztelem mindenkinek a jóegészségét és a magamét is. Nem állok senki pisztolya elé.
- Felünk szintén odaáll.
- Elég bolond, ha ezt teszi.
- Tiltakozunk e kifejezés ellen.
- Amint tetszik.
- E szerint ön fél a párbajtól?
- Persze hogy félek. Nem szoktam én az eféle mulatságot. Vagy talán örüljek, ha valaki agyon akar löni.

Tövis ránézett Aszura.

Aszu ránézett Tövisre.

Komolyan meghajtották magukat és ünnepélyesen elvonultak.

XX.

Börbalogh néhány perczig felé s alá járt a szobában.

- A párbaj kellemetlen dolog, - így diskurált magában, - ez a gyerek pedig bolond. Ha én lövöm le, a birtokot épen nem kapom meg. Ha ő puffant le, akkor pedig még úgy sem lesz a birtok az enyim.

Végre is sok töprengés után elhatározta, hogy az öreg Morzsát bízta meg az ügy elintézésével. Az jó, hallgatag öreg úr és a kastélyban senki sem fogja a dolgot megtudni.

Az öreg urat nem volt nehéz megtalálni.

Rendesen a kerti lugasban ült, az ő megszokott børszékében. Persze még mindig a Zoltán rébuszán törte a fejét. Olykor felállott és sétát tett a virágágyak körül, miközben meg-megállt, bodor füstöt eresztett a szivarjából és a képtalányt figyelmesen megnézve a fejét csóválta.

Bórbalogh előbb figyelmesen körülnézett, hogy nem jön-e arra a báróné, azután bebátorkodott az öreg úrhoz.

Köszönt.

Az csak a fejét bólintotta.

Bórbalogh észrevételt mondott az időjárásra, a termésre, a politikára, mint a melyek kétségen kívül igen jó találmányok is arra, hogy bármi fontos üggyhöz bevezetésül szolgáljanak.

Az öreg úr hümmögött és még merőbben nézte azt az egy árkus papirost, a melynek közepére a rébusz fel volt rajzolva.

Végre Bórbalogh az igazi tárgyat kezdte pöngetni:

- Merre vannak a fiúk? - kérdezte leülve a lóczára.

Az öreg úr vállat vont.

- Furcsa gyerekek... - kezdte lehetőleg közönyös hangon Bórbalogh.

- Nem szólok bele, - felelt idegesen az öreg úr. - Gyula pap lesz. Zoltánt lebeszéljük. Ez a megállapodás. Minek ezt tovább tárgyalni. Ne zavarj!

Az öreg úr aztán ingerülten simította meg a papirost és a rébuszra ütve felkiáltott:

- Ennyi gond! Ilyen haszontalanságért! Meg kell örülni az embernek!

- Már az igaz, - szólott magában Bórbalogh, - istentelenség így bánni ezzel a szegény öreg emberrel. Bizonyosan a gazdasági számokat vizsgálattják vele.

- Mit csinál Morzsa bácsi? - kérdezte részvétellel, - számol?

Morzsa ránézett Bórbaloghra. Azután felkapta a papirost és odatartotta a szeme elé.

- Ide nézz, - szólott, - papucs, torony és lilium. Értesz hozzá?

- Hogyne értenék, - felelt Bórbalogh, kapva az alkalmon, hogy valahára szóba eshetik az öreg úrral.

Azzal benyúlt nagy fontos arczczal az átillája belső zsebébe és kihúzott egy álmoskönyvet.

- Ecczeribe megmondom, - szólott a könyvet forgatva: papucscsal álmodni szerencsétlenség, 7, 11, 23; a torony veszteség, 52, 4, 71.

Tovább nem mondhatta.

Az öreg úr elkapta a kezéből az álmoskönyvet, megnézte a borítékát, aztán úgy csapta a földhöz, hogy porzott.

És ott hagyta a faképnél.

Bórbalogh egy kicsit csudálkozott ezen, de aztán, hogy magára maradt, fölvette a könyvet a földről és kijegyezte belőle a számokat.

Aztán sietett a kertből kifelé.

Az ajtóban Baloghhallal találkozott.

Nagy örömmel mutatta neki a számokat és biztatta, hogy tegye meg ő is a gráczai huzásra.

Balogh nem mutatott ahhoz kedvet.

- A fiamat keresem, - szólott, - Zoltánt.

- Zoltánt? - kérdezte fanyar képpel a sógor, - lehet hogy az is a litániára ment.

- Mondtad neki, hogy ne legyen pap? - kérdezte hévvel Balogh.

- Légy nyugodt, - felelt kedvetlenül Bórbalogh, - nem lesz az pap. Hiszen úgy viseli magát, mint egy huszár-őrmester.

- Hogy-hogy? - kérdezte Balogh megütődve.

- Beleesett a párbajbacillus.

- Párbaj? - szólott elgondolkozva Balogh, - ez jó. Kiveri a fejéből a papságot. Kivel kapott össze?

Bórbalognak már úgy állt a nyelve, hogy kikottyantja az esetet, de mégis meggondolkozott.

- Mít tudom én, - felelte vállat vonva.

- Mondtad neki, hogy ügyesen és bátran vagdalkozzék.

- Biz azt nem mondtam, - felelt a sógor elcsudálkozva.

- Hát azt hogy: „Csak a fejit, hogy meg ne sántuljon!”

- Bizony azt sem mondtam.

- Kár. Különben nem kell azt tanítani, - szólt apai hetykeséggel Balogh, - remek vívó a kölyök. Tavaly is egy hadnagynak levágta a jobb fülét.

Bórbalogh önkénytelenül is a füléhez kapott.

- Vagy pisztolyra megy a sor? - kérdezte Balogh.

- Azt hiszem inkább pisztolyra, - felelt rá a sógor hamarosan.

- Annál jobb, - szólott büszkén Balogh apa, - úgy lő mint Carver. Bizonyos, hogy hasbalövi az ellenfelét.

Bórbalogh egyszerre leült a padra.

Balogh folytatta a lelkesedést:

- Mindig titkolózik! Ez szokása. Rendesen a lapokból tudom meg, kiket fektetett lepedőbe.

- Lepedőbe? - szólott elképedve Bórbalogh, - no hallod, akkor én tüstént elmegyek.

- Már miért?

- Annyira ellensége vagyok minden párbajnak, hogy közel sem szeretek lenni olyan helyhez, a hol eféle vérontás történik. Bizony te is jobban tennéd, ha ráparancsolnál a fiadra, hogy ne párbajozzék.

- Már azt most az egyszer nem teszem, - felelt határozott hangon Balogh, - ha verekszik, nem lesz pap. És ez a fő.

Bórbalogh megbotránkozott ezen az apai felfogáson. Megnézte az óráját, és sietve hazament.

XXI.

Vilma a folyosón állt. A galambokat nézte, amint lassu kerengéssel fehér pelyhek gyanánt szállottak a magasban.

Lehet különben, hogy nem is azokat nézte, hanem észrevette, hogy a folyosó túlsó végén Zoltán jön.

Zoltán oda érkezett.

Halavány volt.

Hidegen megemelte a kalapját és tovább ment.

Vilma a folyosó falszögletéhez lapulva utána lesett, hogy vajjon visszanéz-e?

Nem nézett vissza.

- Haragszik, - suttogta Vilma nehéz szívvel, - erős a haragja.

Ráütött az öklével a párkányra, azután felkapta a napernyőt és utána ment.

Zoltán a vadgesztenye alatt ült egy padon s ujságot olvasott. Észrevette ugyan, hogy Vilma jön, de úgy tett, mintha mélyen el volna merülve az olvasásba.

Vilma megállt előtte.

Zoltán kifeszítette a lapot maga előtt és hanyatt dőlve olvasta.

Vilma átdöfte a lapot a napernyővel.

Zoltán komolyan felállott. Meghajtotta magát és tovább akart menni.

- Egy szavam volna, - szólott Vilma szintén elkomolyodva.

Zoltán megállt.

- Ön haragszik, - szólott Vilma, mélyen a Zoltán szemébe hatolva tekintetével.

- Nincs jogom rá kisasszony, - felelt Zoltán nyugodt, szomorú komolysággal; kegyed ura a tetteinek és érzelmeinek.

- Ne beszéljünk ilyen akadémiusan, ön haragszik rám, s bizonyosan azért, mert félreértett.

- Magamat értettem félre. De kegyednek igaza van, nem illik tőlem, hogy akkor, mikor nincs jogom, úgy viselem magamat, mintha nem is rokonok volnánk, hanem...

A kerti úton, muszkavászon porköponyegben Börbalogh tűnt elő. A kezében táskát, esernyőt és botot tartott.

Ez annyira meglepte Zoltánt, hogy a mondatának a végét elfelejtette.

- Mielőtt lepuskáznál Zoltán öcsém, - szólott tikkadozva Börbalogh, - meg kell mondanom, hogy a mi az arczképet illeti... ha csak azért haragudtál meg, hát Vilma avassuk be őt a titokba.

- Még ez is! - kiáltott fel haraggal Zoltán, - eleget tudok.

- A bácsinak odaadtam az arczképemet, - segített Vilma.

- Tudom kisasszony, tudom. És nem szégyelli magát! - fakadt ki Zoltán.

- Minek szégyelje? - felelt Börbalogh.

- Hát akkor maga szégyelje magát! - kiáltott Zoltán indulatosan.

- Én? - kérdezte csudálkozva Bórbalogh, - hiszen igaz, hogy a fotografusom sokat fuserál, de az illuzió, az illuzió!

- Ha Zoltán azért haragszik, - szólott Vilma, - inkább lemondok és adja neki bácsi az arczképetem.

Bórbalogh készséggel belenyúlt a belső zsebébe.

- Igen, - szólott keserűen Zoltán, - hát így változtatjuk a férfiakat? Egyik perczen ez, másikkban az? Köszönöm.

Vilma megragadta a Zoltán karját.

- Te azt hiszed, hogy Bórbalogh bácsi szerelmes belém.

- Azt hiszem, a mit látok.

- Én azért adtam oda arczképetem a bácsinak, hogy csináltasson róla tizenkét fotografiát.

- És az »örök titok«?

Vilma készséggel felelt:

- A néninek nem szabad megtudni, hogy *a báró lelke a bácsi irnoka volt.*

Bórbalogh töviseken állva felelt:

- Jaj, de pletyka vagy.

Zoltán, ahogy most eléje összekapkodták az igazságot, szinte megszédült.

- A kísértet? a sógor? - kérdezte örömmel - Jaj kedves tubi... azaz hogy nagysád.

Bórbalogh aggódó hangon kérlelte:

- Te, el ne árulj!

- Legyen nyugodt, - felelte Zoltán a kezét nyújtva.

Bórbalogh örömmel kapta el a Zoltán kezét. Megszorította először az egyiket, azután a másikat, azután Zoltánt is magához ölelte.

- Hát eszerint nem puskázunk?

- Bocsánatot kérek, hogy félreértettem.

Bórbalogh még egyszer megropogtatta a Zoltán csontjait, aztán Vilmát is meg akarta ropogatni, de idejekorán lemondott erről.

Elsietett, hogy kifogasson.

A két fiatal egymásra nézett.

Zoltán bocsánatot esdő tekintettel nyújtotta a kezét.

Vilma a keblére borult.

XXII.

Jól be van osztva faluhelyen: reggeli a verandán, tíz órai a nagylugosban, vagyis magyarul: a lusztházban; ebéd az ebédlőben, uzsonna az árnyékos diófa alatt; vacsora a verandán.

A városi embernek minderre csak egy helye van: az ebédlő. Az egyuttal a zongoraszoba s többnyire a pipatórium is.

Az óra ötöt mutatott.

A nagy diófa alatt friss tejillat vegyült a virágok illata közé.

Balogh mama merített sorba minden csészébe. A báróné a cukrot osztogatta. Balogh a lapokat és leveleket bontogatta fel.

A nagyapó pedig a csészéje mellett a rébuszt nézte nagy figyelemmel.

A plébános a bor mellett őrködött és a Magyar Államot betűzte.

Zoltán és Vilma karonfogva jöttek. Mosolyogtak. Az arcuk ragyogott a boldogságtól.

Balogh apa csudálkozva nézett a fiára.

- No, megtörtént? - kérdezte olyan pillantással, a melyből az is kifejeződött, hogy a titokba be van avatva.

Zoltán nem értette.

- Ne tedd magadat, - szólt Balogh apa - én mindent tudok.

- Mindent tud? - kérdezték a nők kíváncsian.

Balogh apa türelmetlenül világosított:

- Lapedőben van?

- Nincs, - felelt mosolyogva Zoltán, - nem is lesz.

- E szerint nem leszel pap?

- Annyira nem, hogy ha megengedik, meg is házasodom.

Ránézett Vilmára.

Az szemérmesen lesütötte a szemét.

Ez az Éva-pirulás a paradicsomban.

Nem volt az aztán drámai jelenet. Sem pose-ok, sem költői felkiáltások. Csak épen hogy össze-vissza csókolóztak az uzsonna előtt.

Még a nagyapó is örömmel kiáltotta:

- Istenucsce tánczolok a lakodalmatokon! Hanem te, - szólott félrerántva Zoltánt, - mondd már, mit jelent ez a rébusz?

- Ugy-e nem tudod kitalálni!

- Dehogyan, csak hogy idő kellene hozzá.

- Hát nem jelent semmit.

- Mindjárt gondoltam! - rikkantott fel örömmel a nagyapó.

- Én kereszteltelek, - szólott könyekben úszva a plébános, - én is esketlek.

Jött aztán Gyula is. Ez is mosolygott. Az arczáról boldogság ragyogott, a ruhájáról pedig víz csepegett.

- Lemondok! - kiáltotta már messziről, - lemondok.

- Miről mondasz te le? - kérdezték meg nem értve a nagy örömet, a mely a hangját színezte.

- A papságról.
- Elment a sütnivalód? - kérdezte boszúsan Balogh apa. - Már miért mondanál le?
- Zoltán kedveért.

- Zoltán vőlegény, - mondták kórusban.

Gyula kedvetlenül fogadta ezt az újságot.

- Vőlegény?

- Igen, Vilmát veszi el.

Gyula se nem gratulált, se meg nem csókolta a jövőbeli sógorasszonyt, csak állt ott, mint a kövült és tátotta a száját.

Mikor aztán Zoltán megrázta, sírva fakadt. Azt mondta, hogy fázik. És bement a szobába. Lefeküdt. Kilelte a hideg.

XXIII.

A tóparton van egy szomorúfűzfa. A délutáni órákban árnyékot terít a pázsitra s nézi a túlsó parton levő fák képét a vízben.

Ez csöndes, jó hely. Egy kis forrásból ujjnyi vékony vízszugár hull a köveken, csigaházakon át a tóba. A halak olykor ezüstvillanással fölvetik itt magukat. Köröskörül virágok fürödnek a tóban. Az aranyárga gólyahír derékig ül a vízben és eleven zöld levelét csókoltatja a hullámokkal.

- Haljunk meg inkább, - szólott Gyula elkeseredetten.
- Haljunk meg, - ismételte lemondó hangon Annuska.
- Ha pap leszek, úgyis csak búsulás lesz mind a kettőnk élete.
- Mindig sírnánk.
- Mit ér így élni!
- Ha nem lenne pap, akkor sem adnának engem magához.
- Ugorjunk a tóba.
- Ne oda, ne, az mély. Tegnapelőtt is alig birtunk ugy-e kimászni.
- Hát lőjük agyon magunkat revolverrel.
- Revolverrel? Jaj, az nagyot durran. Félek a lövéstől.
- Akkor nincs más hátra, mint a mérég.
- Az lesz a legjobb.
- Megmérgezzük magunkat.
- De ugy-e nem valami irtózatoss keserű méreggel.
- Nem. A patikus jó emberem. Valami ürügygyel kérek tőle édes mérget. Azt mondom neki, hogy egy öreg kutyát akarok megmérgezni.
- Két öreg kutyát mondjon, mert hátha nem ad elég mérget.

Ahogy ott ültek a fa alatt, átölelték egymást.

Gyula a láztól és izgalomtól kimerülve bágyadtan hunyta le a szemeit.

- Álmos vagyok, - szólott, - beteg is vagyok.

Annuska a feje alá tette a kis batisztzsebkendőjét, azután ő is odahajtotta a fejét a kis zsebkendőre, és a karját áthajlítva a Gyula vállán, részvétellel susogta:

- Holnap meggyógyulunk.

Egymás mellé hajtották a fejüket. A virágok föléjük hajoltak. Egy méhecske ott hegedült körülöttük. A tulsó parton valami madár csicsergett.

Csitt... lepkék játszanak a virágokon... a kis vizesés altató dalt locsog, a vízben fürdő virágok összehajladozó fejjel csókolóznak. Lepkék játszanak fölöttük a légben. Csitt... föl ne ébreszszük őket! Amott a kerti uton sétálva jönnek Baloghék. Börbalogh sógor ott illesztgeti magát a báróné mellett. Önérzetesen tapogat a mellére, ahol százezer forint lapul. Kasza tisztartó a báróné másik oldalán segíti átbeszélni a kastélyt.

Elöl Balogh megy a feleségével. Leghátul Vilma és Zoltán.

No most odaérkeznek a fűzfa alá... a két alvót megpillantják.

Kasza elsápad. De a báróné mosolyog.

Áldott jó öregasszony... Ráteszi az újját az ajkaira. Aztán így susog:

- A kastélyt eladom. Fele ezeké.

És a távolban elmaradt ifjú párra mutat.

- Fele pedig ezeké.

És áldólag terjeszti a két alvó gyerek fölé a kezét.

TOLNAI LAJOS:

BORZASZTÓ ÚR STAFIRUNGJA

I.

Almásfalván ép úgy nem ütődött meg azon senki, hogy a gazdag Borzasztó Benedeket, Borzasztónak hívják, mint azon, hogy a plébános urat Sötétbarna Istvánnak nevezték.

Igaz, a beavatottabbak tudták is, hogy mind a gazdag Borzasztó, mind főtisztelendő Sötétbarna plébános úr átallják a különös nevüket, és gondolkoznak rajta, hogy kellene fordítani valamit az állapoton: de hát mit? mikor? és hogyan? A ki egérrel született a világra, mit tehet arról?

Borzasztó Benedek borzasztó munkás, takarékos ember volt, alapjában nem rosszszívü, de mivel túl volt már a negyvenen, nem igen lelkesedett még az akadémiáért sem, hát még falubeli ügyekért? Hagyta, hogy menjen a világ, a hogy mehet.

Ő a maga részéről különösen figyelemben tartotta az ágotai heti vásárokat. El nem mulasztott volna egyet is. Nagy volt az oláhság. Az oláh, ha van pénze, igen jó vevő. Sok volt a szász is. Megtöltötte a piacot vöröshagymaszagú ruhájával, de tele volt a zacskója és szivesen vásárolt. A magyar is megkérdezte: hogy megy? de vevőnek nem sokat ért.

Szépen eladogatott mindent, már tíz órára; a legjobb kedvvel betekinthezett egy pohár igazi jó borra és finom juhpörköltre Andorásné asszonyomhoz, kinek mostanában már iskolából kikerült szép barna, sugartermetű leánykája mérte a bort.

- Jaj, Borzasztó, úr!

S a tizenöt tizenhat esztendősen eleven leány hahotázva fordult félre, hogy szíve mélyéből kikaczaghassa magát.

- No, mi az, Mariska kisasszony?

S nevetett, hogy a könyei csurogtak bele, a kis vastag, köpczös fekete ember is. Törülgette deresedő szakállát és nagyokat sodort roppant hosszú, tömött bajuszán. - Az oldalszobácskából csinos fiatal legény dugta ki a fejét, de megint hirtelen bekapta, mintha bűnt követett volna el e pillanatnyi kitekintésével.

Borzasztó úr észre is vette, meg nem is.

A leány kaczagott tovább, hogy szinte fuldokolt.

- Mit nevet?

- Olvasta-e, Borzasztó úr - Jézus ilyen elnevezés! a Hugó Viktor „Nevető ember”-ét?

- Én soha.

- Nem olvas? Milyen bort hozzak?

- Pirosat rózsám, nem én, rég nem olvasok én már, hanem ilyen két ragyogó szemből, ha leül mellém, szivesen olvasok.

- Haj haj, be ügyes. A kezére ütök.

- Pedig be karcsú dereka van. Tudja-e, hogy boldogult édes atyja nekem jó barátom volt? Bizony. Hát azt tudja-e, hogy az ő kívánsága szerint magát én nekem kellene elvennem? Bizony.

Erre, alig észrevétlenül, a fiatal ember kitekintett, s egy pillantással a leány felé fordult.

- Ilyenkről semmit se tudok, de azt szeretném tudni, hogy Borzasztó urat miért hívják Borzasztónak, hiszen én még csúfabb embert is láttam.

- Jó. Csakhogy nem én vagyok a világon a legcsúfabb. Ha ide ül Mariska mellém, hát azt is elmondom.

Nagy, természetes asszonyosság lépett be, fehér kötényesen, kipirult arczczal, melyet az igyekezet még pirosabbá tőn.

- Ne adjon ám a jó tekintetes úr erre a bolond leányra semmit. Gyerek.

- Szép gyerek.

- Nem szép, de jó. Első volt az osztályában. Fáj a szívem, hogy most a mesterségbe kellett fognom. Az üzlet nem megy úgy, mint mikor még jó bort árulhattunk. Ágotának vége van. Ha a régi sok érdemes vendégünket nem sajnálnám, lemondanék az egészről.

Ekkorra visszatért a szép fiatal leányka is. Barna piros arczán ott ült a dévajtság, de anyja miatt mérsékelte a pajkos megjegyzéseit.

- Mariska ne menj - tartóztatta az anya egy éles szemhunyorítással a távozni készülő leányt. - Francziául tanulnak. Mondom is, mire egy szegény leánynak a francia nyelv, de ma minden leány tanítóságra készül. Nem bírok vele.

Borzasztó úr csendesen szürcsölgette a borát s csak ritkán vetett egy-egy tekintetet a járókelő szép leányra. Vendégek jöttek, katonatisztek, vásárosok, idegenek és ágotai fiatal tisztviselők, a borért is bizonyosan, de még jobban a csinos leánykáért.

Egészen közömbös dolgokról tett egy-két kérdést - s Borzasztó Benedek úr peczkes kemény léptekkel távozott.

Mariska tudta is, nem is, miért néz ki, kinézett az ablakon.

Borzasztó úr ép akkor ült fel ruganyos bőr-ülésébe.

Látta a leányt, de látatlanná tette, holott semmit és senkit se látott azon a szép gyermek-arczon kívül egyebet.

- Kár annak a vén Borzasztónak az a két gyönyörű vasderes ló - veté oda a megjegyzést a fiatal leány.

Jó kedvvel fogadta ez észrevételt a vendégek fiatalabb része és sokáig egyébről sem akart beszélni a társaság, mint a dúsgazdag Borzasztó Benedekről.

- Senkije. Nagyszerű parthie!

- Csak a vén anyja. Ezer ördög a ránczos bögyibe. Huh!

- Ezer holdnál több - és milyen kaszálói.

- Rengeteg erdőség - ohó. Borzasztó az.

- Bárókisasszonyt kaphatna - négyet.

- Ezzel a csúf Borzasztó névvel? - kaczagott, de már nem oly élesen - Mariska kisasszony.

- Hát a kinek a neve Ökör? mégis szép feleséget kap.

- Köszönöm. Ökörné? Nem kérek belőle.

S szemérmesen, a mi egy borárusné leányánál igen nagy ritkaság, odahuzódott a nyalka, majdnem gyermekifjú fiatal ember asztalához.

- Arthur - szólt halkán, a benső érzés fátyolozott, félénk hangján - ugy-e igazam van.

Az vállat vont.

- Ki nem állhatom ezt a savanyú piros bort, hozzon nekem jobbat.

- Én hozzak?

A harag kigyújtotta vékony, keskeny orcáját, a megaláztatás, a mi udvarlója részéről érte, remegőkké tette lépteit, de azért ment, mint egy szolgáló, hogy Arthurnak hozzon a legjobb borukból.

Oh nem a bort, de a csillagokat odavitte volna a kedvéért.

- Csináljon nekem cigarettát - dobta oda a kikent-fent ifjú dohány-szelenczéjét a leánykának. Megvágta az ujjamat. Ma nem lesz leczkénk. Nincs pénzem. Az öreg rettenetes morózus, mihelyt tudja, hogy magához készülök. Azt akarja, hogy a Pallér ezredes vén leányát vegyem el. Ejnye be ügyetlen maga ma, mind lehullatja a dohányomat.

- Hiszen olyan rossz ez a papiros.

- Eh, adjon nekem két forintot. Ma nincs kedvem. Azt megmondom - no adja ide a kis ujját. Ez is szép, kénytelen vagyok az ujját csókolni. Azt megmondom, ha a mamus még egyszer olyan bizalmasan suttog azzal a Borzasztóval - én iszonyút teszek. Mariska édes - nincs egy ötöse? Oh aranyos, milyen angyali kedves ma. Tudja-e, hogy ezzel a nyomorult ötössel az életemet mentette meg? Becsületbeli adósság, Vurcze grófnak. Egy polgármester fia adós nem maradhat. Este kilencz órakor várjon, fontos beszédem lesz. Vagy - vagy, Értette?

Volt valami e piros ajkú, apró, szürke szemű, düledező, hetyke járású ifjú emberben, a mi egyetlen pontban a szemlélő elébe tárhatta életrajzát.

A növendék leányka előtt ez életrajz ennyiből állt: szeretlek, imádlak, meghalok, ha a tiéd nem lehetek.

II.

- Bustya, hé Bustya! - bökte meg a botjával Borzasztó úr a kocsis hátát.

- Nem aluszom, tekintetes uram, dehogyan aluszom, hiszen otthon leszünk már egy jó fél óra alatt. De hát sok a szegény ember baja. A nagyobbik leányom a Zsuzsi -

- Hagyja most.

- Ott hagyta az urát.

- Maga tapasztalt ember.

- Az vagyok, kérem alássan, akkor megmondtam, mikor az a gaz Kádár Miska először betette a lábát -

- Másról akarok most.

- A házunkhoz, hogy ez tetőtől-talpig egy kikergetni való ember.

- Asszonyt akarok hozni a házhoz. Mi?

- Nem baj. Az öreg tekintetes asszony úgy sem él örökké.
- Mást nem tud mondani? Mi?
- Az öreg tekintetes asszonyról? Ne szólj szám, nem fáj fejem.
- De nekem most szóljon. Meguntam ezt a magánvalóságot. Mi? Asszonyt akarok hozni a házhoz. Szóljon.
- Ha alkalmas.
- Szép. Mi?
- A Thuróczy kisasszony?
- Rebekát csak nem hozok. Egy név van a világon: Mariska.
- Tudom, a Sáfrány Mariska kisasszony.
- Vigye a maga Sáfrányát, van az már olyan korú mint én. Fiatalat találtam, meg szépet, és jót. Szinte gyermek még. Annak a szivét még senki nem dúlhatta össze. Azt lehetne vezetni. Az háladatos lenne, megbecsülne. Azt még nem rongthatta el a világ. Nem vagyok már gyermek, nem szeretnék csalódní. Ha lovat veszek is, fiatalat veszek. Szokja meg az én kezemet. Mi?
- Hát az úgy van.
- Bustya, ne szotyogassa a szót, mondja ki: milyenek találja maga az Andorásné leányát, Mariska kisasszonyt?
- Fáin leány lesz, ha megnő.
- Szép, ugy-e?
- Az lesz, ha Isten megsegíti.
- Szorgalmas? Mi?
- Helyre egy leányka.
- Milyen asszony lenne abból!
- Ha egy kis hús rakodnék reá. Gyöngye az, mint a mézes báb.
- Az anyám elég erős volt, birkóztak is apámmal egész életükön át. Azt szeretném, hogy a feleségem egy angyal legyen. Ellesném én még a gondolatát is. Ne hozzon ide semmit, nem kell nekem. Istennek hála, adhatok én mindent.
- Az igaz, már ez az egy igaz.
- Miért ez az egy? Nem vagyok én ép, egészséges? Voltam én beteg valaha? Tartozom én valakinek egy kis krajczárral? Szorulok én valakinek az adjon Istenjére? Csak szeressen, nekem egyébe nem kell. Mit sóhajt, Bustya?
- Azt hittem, így maradunk véges-végig.
- Önző ember kend.
- Meg vagyok elégedve a gazdámmal. Az én kezemen se ragadt semmi, azt tartom.
- Nem azt kérdem. Arra feleljen, a mit kérdem. Ha elvenném az Andorásné leányát - ne szóljon a szavamba - ha teszem, azt a leányt megkérném, a leány hozzám jönne - mi? Nem én vagyok az első, meg az utolsó se, a ki negyvenöt esztendő korában házasodik - de lássa azt akarom, hogy a kít elveszek, a kít házamhoz hozok, a kít bele ültetek a javaimba, a kire hagyom valamikor mindenemet: az egy tiszta lelkű, igaz fehérnép legyen. Mi? Nincsen

olyan? Eddig én is azt hittem. Van. Szentugyse van. Az a leány még olyan, mint a bimbó. Nem látta annak a virágját senki. Nyíljék ki én nálam. A pohárba tett liliumot nem becsülik meg jobban, mint én a hogy megbecsülném azt a leánykát. Lássá én már sok rosszat láttam. Megundorodtam a sok csalfaságtól. Azt mondtam: hagyom mindenemet az iskolának. Miért hagynám, hogy a disznók egyék meg? Duskálkodjanak benne a Rudas Péterék, a Kornyak, a Csürösök, a Varju Gábor familiája. Dehogynem? Istennek hála, hogy meg nem bolondultam, mint a vén Kornyak, a ki egész életében koplalt, uzsoráskodott, nyúzott, aztán mindenét valami akadémiára hagyta, a hol még a nevét is kitörülték. Istennek hála, hogy meg nem bolondultam. Tudja mit, Bustya, készítse el maga szépen az anyámat, hogy így, hogy, hiszen tudja maga, hogy az úrfinak meg kell házasodni, máskülönben mivel igen vérmes ember, megromlik a vére s Budára kerül. Mondja, mondja, csak mondja bátran, hogy megbolondulok, ha Andorás Mariskát el nem vehetem. Meglövöm, fölakasztom, elemésztetem magam. Meg én. Jézus Mária! soha se hittem, hogy valaha úgy bolonduljak valakiért. Bustya, maga nem hallgat ide, ugy-e? Mi?

- Oda hallgatok, de az ostorom leesett.

- Milyen hülye lett maga. Vegye föl. Ide hallgasson, ha beszélek. Nincs nekem senkim, a kinek elmondhatnám a lelkem, szívem gondolatait. Meg restelleném is. Ide hallgasson. Egész éjjelen át azt a leányt kergetem, s mentül jobban szalad, annál nagyobb a gyönyörűségem. Nem visít, nem kiáltoz, de szalad zaj nélkül, mintha szárnya volna. A nagy fekete haja kibomolva végigfolyja a testét, hogy még a hátát se láthassam. Annál nagyobb a kívánságom. Teringettét, még szerettem volna elmondani egyet-mást, maga tapasztalt ember, nem tudott most lassabban menni? Azoknak a lovaknak se ártott volna. Hát tudja, úgy szépen, okosan, maga tapasztalt ember, vegye körül az anyámat. Tudja szeretném, ha mindkettőnk részéről szeretettel hozhatnók be ezt a leányt. Megértette Bustya? Mi?

III.

Dörgött, villámlott az ég.

Egy-egy cikázó villám oda vetette kékes fényét az egymás mellett levő ágyra, a hol anya és leánya pihentek együtt.

- Mit akar? Ez mégis sok, egész éjjel be nem hunyhatom a szememet.

- Mariska...

- Ha még egyet szól anyám, leszököm az ágyról, s kimegyek a folyosóra, ott legalább nem háborgatnak.

A leány felült ágyában, s kezdte összecsomózni haját, mely oly vastag volt, hogy nem fért a feje tetejére.

Idegesen rángatta, kuszálta, miközben éji pongyolája szétnyílt, s az anya a villám megmegujuló fényénél végig tekinthetett leányán.

Sikoltva ragadta meg a vállát.

- Mit akar?

- Mari?! Jézzusom, leány...

- Hát igen.

- Te - -? Így csaltál te meg engemet? - folytatta pár percnyi hallgatás után.

- Menjen. Még aludni se hágy.

- Nincs te benned egy mákszem érzés? Hova tetted az eszedet - Mari...

- No, mit néz rajtam?

Az anya sírva fakadt és zokogott keservesen.

Dörgött, villámlott az ég. Zörögtek az ablakok, mintha emberi kéz rázná.

- Hagyj nekem békét, anyám!

- Tudsz te aludni? Nem félsz attól a villámtól, hogy itt tép rongyokká?

- Csak sírjon, ha kedve tartja. Hanem én ne sírjak, ugy-e? Kivesz az iskolából. Felmehettem volna én is Török Linával, Gegus Flórával, Pap Evelinnel a képezdébe, nem hagyott. Csak sírjon. Azt hiszi, én nem sírtam, mikor azt a vén tuskót - igen? Nem úgy van?

Rettenetesen dörgött az ég.

- Tőlem döröghetsz, ezelőtt félesztendővel csaptál volna agyon, mikor anyám erőnek erejével Borzasztónak ígért feleségül. Hát az anya, aki előtt a leánya csak ennyi? Egy leány annyi mint egy rongy? Erre feleljen.

- Mari, nem félsz az Istentől? - sikoltott hosszú jajjal, arcát kezeibe rejtve az anya.

- Mit félsz? Azt tettem, amit más szerencsétlen leány tesz, hogy szabaduljon a pokoltól. Nem igaz, nem erőltetett, hogy menjek ahhoz a nagyapámhoz, gazdag asszony leszek, négylovas hintón járok, azt tehetem, amit akarok, csak épen menjek. Nem ezeket mondta? Sír! Sokra megyünk azzal. Mért nem eresztett a képezdébe? Nem voltam kitűnő, nem kaptam volna egész tartást? Szóljon! Oh én is sírtam. Azt hiszi, én nem tudom, mi vagyok? Mit dörögsz ég? Dörögtél volna akkor. Egy hitvány semmi, egy utálatos se asszony, se leány - igen az vagyok. Mondja el a vendégeknek, Andorás Mari egy...

A leány befúrta fejét a vánkosokba és sírt, nyögött és kiabált, hogy a cselédek oda szaladtak az ajtóra és dörömböztek, hogy mi az? ki van itt?

Andorásné fölkelt, kiszólt, hogy semmi baj sincs, a kisasszony rosszat álmodott, készüljenek a vásárhoz, holnap nagy heti vásár.

- Mért nem kiáltja oda nekik: Mari kisasszony -

- Mari - ugrott oda s ölelte át leányát kedveskedő czirógatással a szerencsétlen anya.

- Óh igen, megmondhatja bátran. Ami igaz, az igaz. Andorás Mariska nem leány többé. Inkább leszek rossz, mint elmenjek olyanhoz, akit utálok. Nem vesz el Arthur? Hisz bolond is lenne, ha elvenne. Rugdaljon, a szememre hányja, hogy gyenge voltam, s jobban szerettem egy gyermekembert, mint a becsületemet - nem, a nyakába kolonczul nem kötöm magamat. Ha elvesz, elvesz; ha nem, úgy is jó, még jobb. Ne sírjon, óh nem ölöm meg magamat, arra se kérem, hogy megtűrjön a házánál. Szeretni, becsülni, ha az ujjaimmal túrnám a földet, akkor sem fogna többé. Megvárom, mit ád az Isten, ha leányt: azt mondom, légy szabad, ha koldus vagy is; kövesd a szived parancsolatját, akaratját. Ha fiút ád: utálja meg az apja gazságában a férfit, ha nincs szíve: a nőt. Óh minek csókol anyám, nem is szívből teszi, nem is érdelem meg. Tudom én, mit érdelek.

A sírás, zokogás, kétségbeesés igen jó csendesítő szer és bölcs oktató is egyszeresmind: meghozta Andorásnének a nyugodalmat és egyszeresmind a tiszta látást ily nehéz körülmények között.

- Azért édes lányom még boldog asszony lehetsz. Nem látszik még, Istennek hála, olyan nagyon a baj, másképp öltözől. Ezt az egy hibádat hátha megbocsátja a jóságos teremtő. Óh sokat kellett annak már ilyen eseteket megbocsátani. Hát mért ne lehetnél ott a sok között te is?! Verje meg az igazságos teremtő azt a gazembert. Mert úgy éljek, hogy csúffá teszem. - - A Palotai Mariska is -

Itt a jó Andorásné elhallgatott, ezt a történetet nem füzte odább, mert a hatalmas Palotai Pál alispán leánya a kútba ugrott s ilyen példát ő még sem akart volna. Ah nem!

Talált másikat, jobbat.

- Miért ne tennéd te is, nem úgy vétette-e el magát a Duda Ilka azzal a gazdag földesúrral, a ki pedig úgy nem akarta elvenni, mint tégedet ez a nyomorult Torbás Arthur - hogy fogott egy revolvert és rátört a vén Gerőre, hogy vagy elveszi azonnal, de papot hozat, vagy ott lelővi helyt, mint a kutyát. Hát nem Gerőné lett az az országos rossz posztó. Ki veti most neki szemére, hogy - - megbecsülik, kezet csókolnak neki - - pedig most is szeretőket tart s annyiba veszi azt a vén szürkét, mint a fületlen gombot. Különben az meg varróleányokat tart. Óh fiam, a szemtelen férfiak miatt egy cseppet se szégyeld magad. Elmegyünk két-három búcsúba, a rákosiba, a demeteribe, a tollasiba, tesztek egy szép ajándékot a templomnak - hogy a mennydörgés mennykő csapott volna meg. - - Nem szégyenled magad czudar, nem vagy még tizenöt éves és - de reám nem ütöttél, az apád nemzetségében voltak ilyen jó madarak. A Barták között kivetni való leány nem volt soha.

Egy-két kemény, szívtelen döfést kellett tenni Andorásnének, mert Mariska visított és öngyilkossággal fenyegetőzött.

Borzasztó lenne az - elgondolá a szegény anya - ha ez a leány megölné magát, ide futna az egész város, hogy kaczagnának a Cservenka mészáros leányai -

Ennek nem szabad az ő házánál megtörténni. Itt egy tisztességes szabadulási mód van, hogy minden becsületesen végződjék - és ez az: Borzasztó Benedek mentül előbb elveszi ezt a semmirevaló leányt, ha azután a mi lesz, nem kurrentálhatja azt Borzasztó Benedek, örül, ha nem tud róla senki.

Ezt a tervet valóban igen helyesnek tartotta és hánykódó anyai szíve teljesen meg is nyugodott, mert elkezdte duzzogó, szepegő leányát ölelni, csókolni, siratni.

- Ne búsulj szentem, virágom, nem hagylak én el, addig imádkozom, addig esedezem, addig kérem azt a jó Istent, míg - hogy az a - te, te, mit csináltál te, nem ég ki a szemed, nem tudtad te magad idejekorán elemészteni, hogy megsirattalak volna, mint egyetlen angyalomat, tiszta, ártatlan gyermekemet, fehérbe öltöztettelek volna, fektettelek volna aranyos koporsóba, selyembe - czudar! már gyerek-korodban nem birtam veled - borzasztó!

- Hát mért nem fojtott meg?... borzasztó...

Hm! Ez igaz! De hát ki fojtja meg az iskolás leányát, a mért ide-oda szaladgál, vigyorog?

Szóról-szóra, lépésről-lépésre elkövetkezett az utolsó összeütközés. Andorásné lerántotta rossz leányát az ágyról, hosszú szép hajánál fogva meghurczolta a földön, rúgott rajta elkeseredésében ott is, a hol illetlen volt s mikor a kegyetlen vére kitombolta magát: akkor leborult a leánya mellé és minden kékülő veres foltot végigcsókolt ezerszer.

Reggelre három híres doktor ült a szegény teremtés ágyánál, a vén királyi tanácsos, a dr. Szoritsd László, a híres Schimmler Gusztáv, s az új doktor, a borz-szemű, a részeges főkapitány fia, aki nem tudott ugyan semmit, de a roppant széles paraszt-varga rokonságánál fogva divatba jutott.

Ezek ott morzsolták a kezeiket - és a mennyire lehetséges volt: kaczagtak - és tanácskoztak, és kimondották, hogy itt a baj felette komoly, de különben ritka szép eset, a hogy ezt a tudományos nyelv kifejezi borzasztó diagnózisoknál.

- Óh Istenem, oda vagyok, megőrülök - szökött Andorásné kitárt karokkal a mítsem sejtő Borzasztó Benedek úr nyakába. Oh az Isten hozta - - a leányom - meghal -

És rettenetesen sírt.

Benedek úr gazdag ember volt, méltó az ilyet vigasztalni.

A doktorok körül is vették és alaposan kifejtették a ritka szép esetű betegség összes vonásait.

- Zuzódások -

- De hogyan? - ordítá Benedek úr.

- Leesett a padlásról, - világosítá föl dr. Szoritsd László úr - eltitkolhatlan mosolylyal.

- Hát esés?

- Esés - jegyzé meg az új doktor.

Csóválta Benedek úr a fejét, és vádolta magát, hogy minek engedte halogatni az esküvést.

- Az az átkozott stafirozás! - hörgé Benedek úr szilaj kétségbeeséssel.

- Hát mint szegény anya, ki akartam legalább stafirozni illendően, úri mód. Azt akartam, ne menjen minden nélkül.

- Hát volt nekem erre a stafirungra szükségem?

A doktor urak - a zsebkendőikbe köhögtek. És a nagy köhögés után sokáig nem tudtak szólni egy okos szót.

- Mire való az a felesleges stafirung? - taglalá folyvást Borzasztó Benedek úr a kérdést, mint olyat, melynél meg lehetett állapodni.

Hova-tovább erősebbé érett lelkében a határozat, hogy nem ad az egész stafirungra semmit, kész nem kész - a leányt, amint jobban lesz: veszi el.

Esedező hangon, melyet dúsgazdag embereknél oly kedvesen vesznek a doktor urak - buzdította a tudós férfiakat, hogy kövessenek el mindent - nem fog háládatlan lenni.

Általában úgy beszélt, mint komoly férfi ily fontos esetben beszélni szokott.

Nyugodt öntudattal fordult Andorásnéhoz és kijelentette:

- Semmi stafirungot nem fogadok el. Jőjjön Mariska tisztán, mint az ujjam - majd felruházom én, adok én stafirungot.

IV.

Hála a doktor urak lelkiismeretes tudományának, inkább gyöngéd kezelésének - a beteg gyorsan javult.

Benedek úr majd minden ellopható idejét Ágothán töltötte a nagy betegnél.

Becsületes lelke éledt, amint látta, hogy a leány szép nagy szemei kezdik visszanyerni régi fényüket. Jó vissza pirossága is - csak épen mosolyogni nem akar.

Órákon át ott üldögélt az ágya előtt, és igen igen boldog volt, ha szép fehér kezét megfoghatta.

- Milyen kezek, milyen szép, tiszta kezek!

Alig merte megcsókolni. Majd - óh arra is eljő az idő.

Igy gondolkozott Borzasztó úr: lássa ez a leány, hogy szeretem, hogy tisztán, ártatlanul akarom hazá vinni.

Nem azért vártam én negyvenöt éves koromig (47 volt a keresztlevél szerint, de hát ilyenkor szerénység van az embernél az évek iránt) nem azért vártam egy ártatlan, szűztiszta kedélyű leányra, hogy most mohón visszaéljek az alkalmatossággal. Majd. Én formálom ki a lelkét. Ha a templomba megy, mint a falu leggazdagabb asszonya: az életével, a mocsoktalan szívével is mutassa meg, hogy első asszony, aki után minden nő indulhat. Majd. Ha az Isten ezt a házasságot megáldja gyermekekkel, de valjon megáldja-e, az idő elszaladt tőlem, - meg fogom mutatni, hogy milyen az igazi családi élet.

Borzasztó Benedek úr oly nemesen vette a dolgot, hogy szégyenkezve fordult el, ha Mariska takarója egy kissé félre talált csúszni.

- Milyen ártatlan! ez az igazi gyermeki ártatlanság - jegyzé meg magában mosolyogva, amint akarata ellenére is a leány kitakart lábacskaát megpillantotta. Majd...

Boldog volt csak az elgondolására is, hogy azokat az ártatlan lábakat annak idején hogy fogja ő jogosan végig csókolni.

Százszor is elmondogatta magában: majd!

Terveket készített új kastélyhoz, új kerthez.

- Lássa ez a szegény leány, hogy megbecsülöm és tudom, mennyit ér a tisztaság. Nem vagyok én vak, nem azért vénültem meg, hogy tisztán ne lássak. Az is volt a bajom, hogy igen sokat láttam, a mit nem is akartam. Ocsmány világ, jőjj ide, tanulj meg, mi az erény!

- Fukar voltam - tolá odább gondolatait - hogy annál többet adhassak azért, a mi előttem becses.

Midőn ily tervezgetés, elmélkedés után fölkel székéről, keményen lelkére kötötte Andorásnének, hogy ezzel az angyallal úgy bánjon ám, mint a liliummal.

Háromszor is visszafordult, mielőtt kilépett volna az udvarból. Csak a haldokló betegől távoznak el így.

- Oh szent Szűz Mária! - hálálkodott az anya és ropogtatta a leánya kezét - micsoda jó vagy te mihozzánk, hogy ilyen becsületes szamarat rendeltél ennek az aranyos leányomnak! No e mellett, Mariska, igazán megpihenhetsz. Bezzeg kutatott, fürkészett utánam a te apád, mikor jegyben jártunk. Nem megmotozta az imádságos könyvemet, hogy nincs-e valami levél oda rejtve? Nem bement-e az ólba, hogy nem lopózkodott-e oda valamely gavallér? Te, te, milyen embert kaptál! Sohse törődj a bolond nevével. Borzasztó - csak úgy megszokod, mintha Galambnak hívnák. Mit a név? oda se neki. Mindig hintóra vágytam, aztán te kaptad meg. Inas a bakon. Jól imádkoztál...

Nem merte mondani: hitvány czafat te!

- Ugyan hagyjon már magamra! Soha ennyit beszélni, mint anyám.

Jókor jött ez a figyelmeztetés, mert Arthur pöndörödött be. Göndör szőke haja divatosan csigákba fonva, s pelyhedző kis szakáll a gödrös szép álla alatt kiborotválva.

Ez volt a legény.

Fényes, nyikorgó lakcipő, de fűzött, mint egy kaczer leányé, magasra álló hófehér gallér, hogy a forradásos nyakából alig látszott ki valamicske; pattogásra kikeményített fodros ing, nagy arany gombokkal; szűk, testhez tapadó tarka nadrág, mintha ma hozta volna a szabó; csinos könnyű kis császár-kabát, szegfű a gomblyukban - és a nyakkendő - ah az valami elragadón volt kötve, csokorra is, nem is, mintha oda lett volna lehelve.

Az egész ember nem nagy, majdnem mint egy 14 éves gyerek, de a tagjártatásban egész vén.

Puha szürke kalapját oda csavarta a hóna alá.

- Szinte beleütődtem az öregedbe, nagy paraszt, majd felnyársalt a véres szemével. Gratulálok hozzá. Reményilem, be fogod tanítani, hogy ha hozzád megyek, Mariska, nekem mentül kevesebbet alkalmatlankodjék, mert meg kívánom jegyezni: mindennapos vendéged leszek.

Mintha férje lett volna, odaült az ágya szélére s úgy simogatta, hogy jó, hogy nem látta senki.

Kaczagtak, nevettek, bolondoztak.

Csak boldog fiatal házások élhetnek ily kedvesen.

Arthur utánozta Borzasztó urat borzasztó nevettetően, hogy Andorásné csupa illemből, de nem haragból, megkopogtatta az ajtót.

- Gyerekek!

Oh az anya akkor legboldogabb, ha leányát annak látja. Ez természetes. Főtisztelendő Sötétbarna István abbés plébános úr hirtelen szőke, gyér hajával, kedves piros szőke arcával el volt készülve, hogy régi barátját, Borzasztó Benedek urat, Andorás Mária kisasszonynyal az oltár előtt egygyé kapcsolja, s a szent házassági jogokkal felruházza.

Nem tetszett ugyan neki ez a dolog, lévén a férjre menendő 48 esztendő, és a feleségre menendő nem egészen tizenöt: ám mit tehet egy pap ily esetben? szinte semmit. Tudott volna egyéb akadályokat is felhozni, hogy - de ez a pont még kényesebb.

Nem lehet a szerencse útját senkinél is elállani. Szívügy - kinek volna ezt joga bolygatni ily szavakkal:

- Fiam, ez a leányzó egy méltatlan teremtés, egy gonosz lélek, aki az ártatlanság színe alatt elítélendő cselekvény zálogát rejtegeti. De hisz nézz körül magad is. Többet mondanom szent kötelességem s az illem tiltja.

Mily botrányokat eredményeznének az ily fellépések?

Nincs-e különben is megírva: „jaj a botránkoztatónak!” Főtisztelendő Sötétbarna István abbás úrnak szép nyájas arcza nagyon, de nagyon elkomorult. Kezeit föl-főlemelte s csak azt kellett volna mondania: leány, azt mondom, innen eltakarodol. Vagy volna szíved megcsalni egy becsületes, idős férfiút, ki rajongással szeret, kinek együgyü eszét praktikáddal megbabonáztad?

- Nem, a sors kerekét megállítani nem lehet földi kezekkel.

Borzasztó Benedek úr tíz évet fiatalodott az örömben s a legtisztább indulatban. Redői el-símultak, apró szemei gyönyörben égnek, szíve fiatal hévvel dobog. Díszmagyarban várja az órát, - és ugyancsak háta mögött egy vándor fotografus is, hogy kitűnő felvételt tehessen.

Itt, itt fogja majd a felvételt tehetni, itt Almásfalván, a hosszú jegenyefasorban, a mint fehér ruhás leánykák kezükben, szívükben virággal, a menyasszony ünnepélyes fogadtatására a főtanítónő vezetése alatt készen állanak.

Ah ez pompás lesz. Szenzációt fog csinálni.

- Micsoda? Hát anyám nem készül? - szól Borzasztó Benedek úr anyjához.

- Nem, fiam.

- Miért nem?

- Vén vagyok.

- Mert egy szegény leányt veszek el, tiszta szivűt, ártatlant, egy égi angyalt? Vagy az fáj, hogy ez a nemes teremtés semmi stafirungot se hoz? Itt van ez a revolver. A mely perczben csak egy hajszálnyira lépne félre: megszűnt élni.

- Bolond! Dobb el azt a pisztolyt. Rossz asszonymak korbács való, mint a hűtlen kutyának. - Tégy a stafirungjába korbácsot.

- Jó, hát teszek azt, ezt meg megtartom a magam számára.

- Akinek esze nincs, meg is érdemli.

Ezzel a lakodalmi utravalóval vált el Benedek anyjától.

Ugy érezte magát, mint mikor néha napján a jó vásár előtt felboszantották, mikor rendesen oda is veszett a nyereség.

Ágotha igazán kitett magáért.

Az ifjúság a polgármester fiának vezetése alatt, gyönyörű ovációt rendezett az új párnak.

Kendős lovak, lobogós bandéristák.

Akár egy főispáni installáció.

Borzasztó Benedek úr elérzékenyedett az erénynek ez oly ritka diadalán. Ha volt is útjában felhő - az e felséges látványra az utolsó rongyig elenyészett.

Merész, kopogós léptekkel haladt a menyasszonya után az oltár elé.

Az orgona megzendült, a kántor nagyszerűket ordított.

Megtelt a templom.

Megtörtént - Istennek hála! a boldog vőlegény karra kapta deli szép menyasszonyát, s majd a tenyerén emelte a négylovas hintóba.

Ki Almásfalvára - ott lesz az ünnepély az ősi földesúri kastélyban.

Arra robogtak a fogatok.

A kopasz fotografus várta őket ágyujával.

- Benedek! - süvöltött át a tömegben egy éles, metsző kiáltás.

S valami instanczia féle iratot lebegtetett egy időses hölgy.

- Csak egy szóra, Benedek. Atyádfia is volnék, mert Pataki Manczi vagyok, de együtt is gyermekeskedtünk. Jobb vagyok hozzád, mint te én hozzá. Olvasd el, a menyasszonyod levele, a mit a szeretőjéhez írt. Te a más terhét hoztad el az oltártól? Legalább ne vidd anyádhoz.

Borzasztó úr arca, mintha vipera csípte volna meg, borzasztóra változott. Átszűrő szemekkel fordult menyasszonyához.

Végignézte a túlságos vastag fiatal angyalt.

- Van erre feleleted?

A menyasszony elsápadt. Mormogott valamit.

- Hogy?

- Gyönyörű jelenet lesz - suttogá önelégülten a fotográfus, kinek csak az arczok kellettek.

- Hogy?

S mint az égdörgés csattogott ez a szó.

- Láttál.

- No hát a mit látsz, te is meglátod.

S azzal intett a kocsisnak, hogy: előre.

A négy almásszürke toporzékolva vitte az ifjú párt.

- Nézd - szólt Benedek úr menyasszonyához, mikor az első örömujjongások után egy-két percze külön vehette szép menyasszonyát a várkastély egyik szobájában, - nézd én neked mindent adtam. Az a ruha is enyim, a miben ide jöttél. A stafirungod mellé - a mivel bárókisasszony is megelégedhetnek - tettem egy vasas végű korbácsot, hogy ha valamikor...

S csattogott-pattogott a korbács, szilánkokra szedte a finom menyasszonyi öltönyt, vérrel futotta be a hófehér falat, melyre a sistergő vér kiszökkent.

Andorás Mariska kiugrott az ablakon.

Borzasztó úr utána.

Ah, borzasztó jelenet következett. A futó, sikoltó menyasszony, a megrémült násznép - s egy nagy hársfa alatt elterülve a földön vérében Borzasztó Benedek úr.

Vaskezekkel szorította a pisztolyt.

A fotográfus úr ezt a hálás momentumot is lekapta.